

Onsdagen den 12 mars

Kl. 19.30

Utrikes- och handelspolitisk debatt

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

§ 1 Utrikes- och handelspolitisk debatt (forts.)

PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Mycket har redan sagts i denna debatt om situationen i vår omvärld, om det nya och djupt oroande spänningsförhållande mellan supermakterna som uppstått efter invasionen i Afghanistan. Jag skall därför inte gå in på detta för att undvika att i alltför stor utsträckning ta upp redan belysta problem.

Låt mig i stället gå tillbaka i tiden. Den 1 augusti 1975 underskrevs i Helsingfors avtalet om säkerhet och samarbete i Europa. Det var för många en stor och betydelsefull händelse, och avtalet väckte stora förhoppningar inför framtiden bland människor runt om i världen.

I den s. k. tredje korgens artikel VII står bl. a. att läsa att "de deltagande staterna kommer att respektera mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, däri inbegripet tanke-, samvets-, religions- och trosfrihet för alla utan åtskillnad med hänsyn till ras, kön, språk eller religion". Avtalet – inkl. denna artikel VII – underskrevs av bl. a. generalsekreteraren i Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommitté, Leonid Bresjnev. Att detta väckte förhoppningar inte minst i öststaterna är helt naturligt, eftersom förhållandena stod i stark kontrast mot innehållet i artikel VII.

Utvecklingen i öststaterna, inkl. Sovjetunionen, har tyvärr inte varit i Helsingforsavtalets anda. Fortfarande förföljs och trakasseras olikänkande, religions- och trosfriheten är starkt kringskuren och rasdiskriminering förekommer inte minst mot judarna.

Ett maktövertagande som orsakat starka protester runt om i den fria världen är arresteringen och deporterandet av doktor Andrei Sacharov. I det längsta trodde vi väl alla att även makthavarna i Kreml skulle – om inte annat så av hänsyn till världsopinionen – undvika att förgripa sig på Andrei Sacharov, som kanske mer än någon annan förknippats med förkämparna för medborgerliga rättigheter i Sovjetunionen.

Europarådets parlamentariska församling uttryckte vid sammanträde i Strasbourg för drygt en månad sedan sin indignation över åtgärderna mot Andrei Sacharov, åtgärder som enligt församlingen strider mot Helsingforsavtalet och utgör en fara för avspänningsprocessen. I detta fördömande liksom i farhågorna för att avspänningen i världen hotas kan jag bara instämma. Det är djupt oroande att andan i Helsingforsavtalet åsidosätts i så många stater, även av stater som undertecknat avtalet.

Onsdagen den
12 mars 1980

Utrikes- och handelspolitisk debatt

Jag vill gärna betona att avtalet dock är ett betydelsefullt dokument. Det utgör ett starkt stöd för grupper inom länder som bryter mot avtalet, i deras strävanden för demokratiska fri- och rättigheter. Det utgör också ett värdefullt medel för oss i den fria världen i vårt arbete att stöda förtryckta folk. Jag har många gånger såväl här i riksdagen som i andra sammanhang understrukit att vi i vårt land, när vi kritiserar våld och politiskt förtryck i olika länder, inte får glömma bort förhållandena i Estland, Lettland och Litauen. Dessa stater är fortfarande ockuperade, trots att det är hela 35 år sedan det andra världskriget tog slut. Detta är helt i strid med de principer om folkens självbestämmanderätt som vi står bakom i andra sammanhang, och jag vill understryka vikten av att vi inte glömmet bort att även de baltiska folken behöver känna vårt stöd i sina strävanden att på nytt få återta sin plats bland världens fria nationer.

Tyvärr är det emellertid så att det i vårt land råder en helt otrolig brist på kunskaper om de baltiska folken, detta trots att det gäller nationer med vilka vi under sekler haft nära gemenskap. Här föreligger tydligen betydande brister såväl i skolans undervisning som i informationen i övrigt. Detta har vi fått många bevis på och nu senast i samband med årets Vasalopp. Där talades i reportaget om den duktige skidåkaren Uno Leist från Tallinn som "ryssen", och Tallinn låg ömsom i Estland och ömsom i Lettland. Jag förstår mer än väl de reaktioner som jag mött bland balter i Sverige dels över bristen på kunskaper om deras tidigare hemländer, dels – och i än högre grad – över att estländaren benämndes som ryss. Denna reaktion är naturlig bland människor som i decennier arbetat för att bli av med sitt sovjetiska medborgarskap.

Vad beträffar det dubbla medborgarskapet skall jag inte gå in på det närmare här i dag. Jag vill endast, med hänvisning till det svar som jag fick av utrikesministern den 11 december förra året angående tidpunkten för nya förhandlingar med Sovjetunionen, uttrycka förhoppningen att dessa förhandlingar nu är i gång och att de skall leda till ett för balterna i Sverige positivt resultat.

Politiskt våld förekommer på många håll i världen. Utrikesministern erinrade här tidigare i dag om det politiska förtryck som fortfarande förekommer i flera latinamerikanska länder, och intolerans mot och förföljelse av oliktankande måste fördömas var det än förekommer. Jag skall inte fresta kammaren med att räkna upp alla de länder där våld förekommer. Det är en lång lista, och bl. a. Amnesty International gör en betydande insats genom att i sina rapporter fästa världens uppmärksamhet på brott mot grundläggande mänskliga fri- och rättigheter.

Jag vill emellertid erinra om de fortfarande mycket besvärliga förhållandena i Etiopien. Jag gör det dels mot bakgrund av att Etiopien är ett land med vilket vi under mycket lång tid har haft goda kontakter på olika områden, dels därför att man av årets budgetproposition, bil. 6 s. 71, kan förledas att tro att förhållandena i Etiopien är tillfredsställande. Där står nämligen bl. a.:

”Det inrikespolitiska läget i Etiopien har stabiliserats och det politiska våldet har minskat.”

Förvisso har det minskat, men jag vill erinra om att det fortfarande finns ett betydande antal politiska fångar i Etiopien, fångar som suttit fängslade länge utan dom och rannsakan. Detta är, herr talman, naturligtvis helt oacceptabelt.

Det har konstaterats här tidigare i dag att den s. k. uppföljningskonferensen i Belgrad tyvärr inte till alla delar motsvarade ställda förväntningar. Stämmningsläget är naturligtvis inte det bästa inför Madridkonferensen, men det är därför ännu mer angeläget att vi bl. a. från svensk sida strävar efter så bra resultat som möjligt. Vi behöver dämpa spänningsläget i världen och komma ur dagens svåra utrikespolitiska situation.

GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Det är kalla vindar som blåser över världen när vi börjar det nya årtiondet. Vi har sedan Cubakrisen 1962 haft en avspänning i världen. Supermakterna har visat ett större intresse för att förstå varandra, och självfallet ligger bakom hela den avspänningen rädsla eller i varje fall en insikt om vad ett kärnvapenkrig skulle innebära för mänskligheten.

Människors trygghet i denna kärnvapenvärld är dock bräcklig. Under ytan av avspänning fanns motsättningarna mellan supermakterna kvar, och de har mer och mer trätt i dagen och gradvis ökats. Vi har i dag ett kärvare klimat än på länge. Konflikterna i världen har sannerligen inte heller minskat.

Det finns dock ljusglimtar som inslag i den mörka väven. Diktaturer har gått under. Portugal, Grekland och Spanien har under 1970-talet sällat sig till demokratins skara, och i Nicaragua har äntligen den förhatlige Somoza störtats. Vi hoppas att detta skall påskynda liknande utveckling i denna del av världen.

Vi gläder oss alla över det fria Zimbabwe, och vi önskar det nya landet lycka och framgång. Vi måste vara beredda – det har också utrikesministern sagt – att på allt sätt stödja landet när det nu skall byggas upp för att tillgodose den afrikanska majoritetens grundläggande sociala och ekonomiska behov.

Nordiska rådet höll sin session i Island i förra veckan. Det nordiska samarbetet är unikt i världen. Vi har mycket att åstadkomma tillsammans. Genom vårt samarbete och den gemenskap som vi har kan vi också medverka till en stabilitet i denna del av världen. Vi har goda förutsättningar att utveckla samarbetet vidare både på det industriella området och på det energipolitiska området. Utveckling och införande av de alternativa energikällorna kan, som det vid Nordiska rådets session framhölls från svensk sida av Rune Gustavsson, bli startskottet för en ny industriell utveckling i hela Norden. En nordisk energiplan bör tas fram. Det är viktigt att vi skapar en trygg och säker energiförsörjning i Norden.

Kapprustningen i världen går vidare. Det är djupt oroande liksom den militära upprustningen i Europa, nära vårt land. Jag noterar med tillfredsställelse att regeringen vill inbjuda till en europeisk nedrustningskonferens.

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utrikes- och hand-
delspolitisk debatt*

Det vore fint om man snabbt kunde arbeta fram en sådan konferens. Den behövs verkligen.

Hela den militära rustningen är ju ett vanvett. Det har vi understrukt många gånger från denna talarstol. Tänk så många miljarder som skulle kunna satsas på en positiv utveckling för människor i stället för på vapen!

Antalet kärnvapen ökar, och de förbättras kvalitativt. Modernisering av medeldistanssystemen inom både NATO och Warszawapakten utgör en källa till oro. Oron gäller inte minst vilka effekterna blir för Norden. Människors skräck växer i kapp med de enorma kärnvapenlager som staplas upp runt om i världen. Freden hotas av ett växande antal kärnvapen.

Det finns ett samband mellan fredlig kärnenergi och kärnvapen. Ju mer den fredliga kärnenergin byggs ut, desto större är riskerna för kärnvapenspridning. Det är ett faktum. Man kan då säga att om Sverige har sex eller tolv reaktorer spelar inte så stor roll för kärnvapenspridningen, men det viktiga är: Var finns vår solidaritet?

Alla länder som bygger ut sin fredliga kärnkraft medverkar till att öka riskerna för kärnvapenspridning och brister därmed i solidaritet och omsorg om världen i övrigt. Detta gäller också Sverige. Solidaritet är att skapa rättvisa i världen, att se till att barn inte svälter, att skapa goda livsvillkor för u-ländernas folk. Det gör vi genom att hjälpa dem att bl. a. satsa på de förnyelsebara energikällorna – inte genom att ge dem den olja som vi själva inte vill ha.

Under generaldebatten vid nedrustningskonferensen i Genève var det intressant att konstatera att den amerikanske chefsdelegaten ambassadören Fisher talade om, eller rättare sagt varnade för, konsekvenserna av ökad användning av kärnenergi. Han framhöll att en spridning av kärnvapen utan tvivel i hög grad skulle öka hotet mot den internationella freden.

Sveriges röst är viktig i de internationella sammanhangen. Vi får inte tveka när det gäller att värna fred och frihet.

BO SIEGBAHN (m):

Herr talman! Den här debatten har kommit att handla om en del annat än utrikespolitiken. Jag skall inte gå in på kärnkraftsfrågan, som ju många talare inte har kunnat lämna utanför vid ett tillfälle som detta. Jag förstår inte vad Gunnel Jonäng kunde mena med att vi skulle visa solidaritet gentemot u-länderna genom att inte ha kärnkraft. Det är väl tvärtom. Ett av de skäl som man anfört för kärnkraften är ju att u-ländernas energibehov bättre skulle kunna tillgodoses om de fick större möjligheter att köpa olja.

Jag begärde ordet för att fullfölja en del tankar som jag i mitt tidigare anförande inte fick tillfälle att utveckla. Jag försökte framhålla att situationen i Mellersta Östern är mycket komplicerad. Man kan inte bara säga att Israel försvårar en fred som annars lätt skulle komma till stånd. Jag framhöll också hur arabländerna utom Egypten över huvud taget har vägrat att behandla och hur palestiniernas representanter, de som i allmänhet betraktas som de rätta företrädarna nämligen PLO, över huvud taget icke vill erkänna Israel och dess existens.

Jag försökte också göra en liten analys av den situation som råder i Mellanöstern. Enligt min mening är det fel att tro att Israelproblemet är det centrala för de här arabländerna. Det är klart att man från arabisk sida kan ha svårt att erkänna uppkomsten av en icke-arabisk stat, även om den upptar ett litet område inom den arabiska världen. Men inget land i dagens värld kan få igenom alla sina önskemål. Vi behöver inte gå långt för att se hur somliga länder har stympats eller på andra sätt råkat ut för svårigheter. I och för sig borde det ändå vara möjligt att i Mellanöstern komma fram till en uppgörelse, men som jag sade ligger problemen på ett annat plan.

Under de senaste årtiondena har i denna del av världen för första gången på många århundraden bildats självständiga stater, delvis i strid med den tidigare utvecklingen. Palestina har inte på 2 000 år varit ett politiskt eller administrativt begrepp, under det att Storsyrien, Greater Syria, med Damaskus som huvudort utgjort en både kulturell och politisk enhet. Jag skall inte fördjupa mig i dessa problem utan nöjer mig med att påstå att den väsentliga svårigheten för en lösning av konflikten är att vi har att göra med ett ganska stort antal stater, som ännu inte funnit en nationell identitet. Detta visas bl. a. av det förhållandet att några av dem åtminstone en gång om året bildar en intim union som sägs efter hand skall leda till bildandet av en unionsstat. Egypten och Syrien exempelvis gick ju under några år på 1950-talet tillsammans, men unionen upplöstes senare under vissa konvulsioner. Likaså kan man konstatera att de diplomatiska förbindelserna alltid är avbrutna mellan ett par eller flera av de arabiska staterna. Nästan lika ofta har det rått krig eller krigstillstånd mellan dem.

Det är psykologiskt ganska naturligt att dessa svårigheter att skapa en fredlig samlevnad fokuserar sig mot vad som för resp. befolkningar kan uppfattas som en gemensam fiende. Att vända bort människornas missnöje mot utanförstående faktorer har alltid tenn sig lockande.

Jag tror således att man gör fel om man inbillar sig att Israels handlande på ett eller annat sätt spelar en avgörande roll. Vi måste hjälpas åt att komma fram till en situation där de arabiska staterna finner sin nationella identitet, där de kan leva i fred tillsammans. Skulle i dag de israeliska problemen försvinna genom Israels upphörande eller på annat sätt, så skulle vi ändå ha kvar problemen med och mellan de arabiska staterna. Jag tror att detta egentligen kan sägas vara problemets kärna. Först när man kan lösa det problemet finns det utsikter att också lösa de israeliska problemen. Detta kan te sig som en något pessimistisk uppfattning, men jag tror den motsvaras av verkligheten.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Jag begärde ordet när Gunnel Jonäng började felcitera USA:s nedrustningsambassadör Adrian Fisher. Jag var med vid det tillfälle då Fisher höll det här talet, och jag kan försäkra kammaren att han inte sade det som Gunnel Jonäng lade i hans mun. Han var med som representant för regeringen Carter och framförde regeringen Carters politik, vilken som

bekant är någonting annat än den som linje 3 och centern företräder i de här frågorna.

Anledningen till att vi har fått en liten kärnkraftsdebatt här är att man från linje 3:s sida har fört in argumenten att deras alternativ skulle vara till fördel för u-länderna och att det skulle minska spridningen av kärnvapen i världen.

Vad först gäller solidaritetsargumentet förhåller det sig som bekant tvärtom: linje 3:s alternativ medför att vi får en hårdare konkurrens i fråga om världens oljeresurser. Redan i dag har utvecklingen på oljeområdet slagit mycket hårt mot u-länderna. Det har betytt att de inte haft råd att importera den olja de behövt exempelvis för pumparna i bevattningsanläggningarna och för fiskebåtarna och traktorerna. Redan i dag har de högre oljepriserna betytt en ökning av svälten i u-länderna. Skulle man genomföra linje 3:s alternativ, skulle det betyda att det rika Sverige lägger beslag på ännu mera av den allt dyrare oljan och gör det allt svårare för u-länderna att skaffa sig energi. Därmed blir det också, som sagt, en värre svält.

Vi talar ju här om en värld där befolkningen under de närmaste 20 åren kommer att öka från ungefär 4 miljarder till 6 miljarder. I den världen måste alltså produktionen av mat, bostäder, sjukvård och allt annat som hör till livets nödtröft öka med över 50 % för att nöden inte skall bli ännu större än i dag. Att i en sådan värld gå ut och tala om nolltillväxt, som representanter för linje 3 gör, är naturligtvis ingenting annat än ett cyniskt hån mot de svältande miljonerna.

Beträffande spridningsriskerna hade jag givetvis väntat mig att Gunnel Jonäng skulle ta upp det argument jag förde fram, nämligen detta att Sverige har skrivit på icke-spridningsavtalet. Riksdagen var enhällig vid antagandet av icke-spridningsavtalet. En mycket central punkt i icke-spridningsavtalet är just att vi enligt artikel 4 förpliktar oss att delta i det internationella samarbetet på detta område. Därför är texten på linje 3:s röstsedel ett direkt brott mot vad vi har åtagit oss internationellt. Enligt linje 3:s text vill man ju hindra export av den här teknologin. Detta betyder att man ställer upp för en linje som innebär att man saboterar icke-spridningsfördraget. Man ökar alltså risken för spridning av kärnvapen. Jag begriper inte hur sådana som stöder linje 3 kan slå sig för bröstet och säga att just deras linje innebär en minskning av risken för spridning av kärnvapen, som Gunnel Jonäng sade. Man förstör det mest effektiva internationella instrument som vi har för att hindra kärnvapenspridningen, då man går in och saboterar icke-spridningsfördraget. Det är högst anmärkningsvärt att landets statsminister kan ställa upp på någonting sådant.

Nu får väl inte linje 3 majoritet och därmed försvinner problemet, men att centerns och vpk:s agerande i denna fråga redan nu har rubbat förtroendet för Sverige när det gäller icke-spridningsfördraget och IAEA-kontrollen är helt klart.

GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Jag noterar att herr Siegbahn använde solidariteten som argument för utbyggnad av kärnkraften.

Vad Sture Ericson beträffar vill jag från tidigare debatter här i kammaren minnas att han är specialist på felicitat och felsägningar. Jag har faktiskt inte något minne av att Sture Ericson var inne och lyssnade på ambassadör Fisher. Sture Ericson bör faktiskt gå tillbaka till protokollet från nedrustningskonferensen. Jag har rätt i vad jag sagt. Med stort intresse noterade jag vad ambassadören sade och var inte ensam bland åhörarna om detta.

Sedan måste jag säga att jag tycker att Sture Ericson för ett cyniskt resonemang. Jag känner faktiskt både en stor besvikelse och en oro över att socialdemokraterna håller på att tappa bort sin gamla solidaritetskänsla. För min del har jag alltid haft uppfattningen att den betytt mycket och det inte bara för socialdemokraterna. Jag tycker att det här är synnerligen oroande. Vi behöver faktiskt mer än någonsin solidariskt sluta upp för de många som svälter och lider, om vilka Sture Ericson talade så vackert, och för dem som kämpar för sin frihet.

Det är naturligtvis inte bara jag som har den uppfattningen att socialdemokraterna sviker i solidaritet. Jag kan citera Inga Thorsson, som är den skickliga ordföranden för nedrustningsarbetet, vilket Sture Ericson känner väl till. Hon har sagt att i och med att vi bygger ut kärnkraften så är vårt land delaktigt i och medansvarigt för en process som innebär ökade spridningsrisker. Detta är ett faktum som Sture Ericson inte kan resonera bort.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Gunnel Jonäng börjar sitt inlägg med att säga att jag är specialist på felicitat. Jag har tillhört riksdagen sedan 1969, och jag vill fråga vad Gunnel Jonäng har för underlag för ett sådant påstående. Om det i protokollen fr. o. m. 1969 finns ett enda felicitat vore jag tacksam att få det påpekat.

Beträffande ambassadör Fishers inlägg vill jag säga följande. Han uppträdde vid nedrustningskonferensen i Genève i början av februari som representant för Carterregimen och företrädde Carteradministrationens officiella nedrustningspolitik. Jag vet att Gunnel Jonäng då vände sig till en del tjänstemän för att få sin tolkning av vad ambassadör Fisher hade sagt bekräftad och då fick rådet att inte utnyttja sig av den därför att hon hade missuppfattat ambassadör Fisher. Men hon tog inte det goda rådet utan rusade upp här i kammaren och fullföljde sin egen vantolkning av vad ambassadör Fisher sade.

Jag lade märke till att det i Gunnel Jonängs senaste anförande inte fanns ett enda sakargument mot påståendet att om vi tar en större del av världens oljeresurser till vårt förfogande så innebär det ökade svårigheter för u-länderna – de får mindre olja till pumpar vid sina bevattningsanläggningar, för sina fiskebåtar och sina traktorer, dvs. ökad svält i länder där

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

befolkningen ökar i rasande takt från fyra till sex miljarder under de närmaste 20 åren.

Gunnel Jonäng försöker rädda sig med att citera Inga Thorsson. Jag vill inte bestrida att det citatet kan vara korrekt. Men det hindrar inte att logiken i den argumentation jag fört i spridningsfrågan också är korrekt. Och jag skulle gärna se att Gunnel Jonäng utnyttjade den tid hon har för att motbevisa mig i det resonemanget.

GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Jag tycker att det är utomordentligt anmärkningsvärda informationer som Sture Ericson ger här. Att jag skulle ha talat med tjänstemän vid nedrustningskonferensen och fått goda råd som jag sedan inte skulle ha följt – det är helt felaktigt. Jag undrar vad Sture Ericson egentligen sysslar med i nedrustningsdelegationen i Genève. Den frågan måste man ju ställa sig.

Sedan är det tydligen så, Sture Ericson, att den olja som vi själva inte vill ha här hemma – därför att den är så full av risker och så sjukdomsframkallande – den tycker vi att u-länderna skall ha. Men vi borde ha möjligheter att hjälpa u-länderna på ett helt annat sätt. De har naturligtvis, om de får hjälp med framtagande av teknik, bättre möjligheter än många andra länder att bygga upp nya och förnybara energikällor. Och det tror jag är framtiden för u-länderna mer än den kärnkraft som Sture Ericson pläderar för.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 2 Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1979/80:16 med anledning av propositionen 1979/80:81 om ändring i utlänningslagen (1954:193)

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3 Utbyggnad av föräldraförsäkringen, m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1979/80:11 med anledning av dels propositionen 1979/80:76 om utbyggnad av föräldraförsäkringen, dels propositionen 1979/80:100 i vad avser visst anslag för budgetåret 1980/81 till ekonomiskt stöd åt barnfamiljer m. m. jämte motioner.

I propositionen 1979/80:76 (socialdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att anta det i propositionen intagna förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att garantivån inom föräldraförsäkringen höjs från 32 kr. till 37 kr. per dag.

Vidare föreslås att den särskilda föräldrapenningen förlängs med tre månader till sammanlagt sex månader. Under de tre nya månaderna skall ersättningen utgå enligt garantinivån lika för alla. Förändringen är ett led i en utbyggnad av stödet vid vårdnad av små barn och utgör samtidigt ett ekonomiskt komplement till den tidigare genomförda lagstadgade rätten till förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar.

Den förlängda ersättningstid som nu föreslås skall gälla för barn födda under år 1980 och senare.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1980."

Regeringen hade vidare i proposition 1979/80:100 bil. 8 (socialdepartementet), under litt. C., punkten C 3. Bidrag till föräldraförsäkringen (s. 66–68) föreslagit riksdagen att till Bidrag till föräldraförsäkringen för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 550 000 000 kr.

I detta sammanhang har behandlats

dels de med anledning av propositionen 1979/80:76 väckta motionerna 1979/80:829 av Erik Larsson m. fl. (c),

1979/80:1173 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts

1. att riksdagen – med avslag på propositionen 1979/80:76 i denna del – beslutade utvidga föräldraförsäkringen fr. o. m. den 1 juli 1980 enligt i motionen angivna grunder,

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag om föräldraförsäkringens ytterligare utbyggnad enligt vad som angetts i motionen, *motionens* förslag innebar dels en utbyggnad av den särskilda föräldrapenningen med 30 dagar och med ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen även för dessa dagar, dels att regeringen skulle återkomma till riksdagen med ett utbyggnadsprogram för föräldraförsäkringen som innebar att försäkringen byggdes ut till att omfatta tolv månaders heltidsledighet som kunde tas ut enligt egna önskemål, att ersättning skulle utgå enligt inkomstbortfallsprincipen, att ersättningstiden för den särskilda föräldrapenningen fördelades lika mellan föräldrarna och att föräldrapenningen och den särskilda föräldrapenningen knöts till individen,

dels de under allmänna motionstiden vid 1979/80 års riksmöte väckta motionerna

1979/80:233 av Hans Petersson i Röstånga och Sven Andersson (båda fp),

1979/80:277 av Margot Håkansson (fp),

1979/80:279 av Sonja Rembo m. fl. (m),

1979/80:363 av Bonnie Bernström och Olle Wästberg i Stockholm (fp),

1979/80:364 av Magnus Persson och Ing-Marie Hansson (båda s),

1979/80:625 av Lahja Exner m. fl. (s),

1979/80:826 av Ing-Marie Hansson m. fl. (s),

1979/80:831 av Arne Lindberg m. fl. (c),

1979/80:1150 av Bonnie Bernström och Karin Ahrland (båda fp),

1979/80:1156 av Bertil Hansson (fp).

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

1979/80:1158 av Birgitta Johansson m. fl. (s),
1979/80:1164 av Bengt Kindbom (c),
1979/80:1178 av Gudrun Sundström m. fl. (s) och
1979/80:1180 av Kersti Swartz (fp).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. beträffande utbyggnad av den särskilda föräldrapenningen, med bifall till propositionen 1979/80:76 i motsvarande del, avslå motionen 1979/80:1173, yrkandet 1 i motsvarande del.
2. beträffande slopande av fördelning av ersättningstiden, med bifall till propositionen 1979/80:76 i motsvarande del, avslå motionen 1979/80:829.
3. beträffande utredning om margineffekter avslå motionen 1979/80:1150.
4. beträffande författningsförslaget, med bifall till propositionen 1979/80:76 i motsvarande del och med avslag på motionen 1979/80:1173, yrkandet 1 i motsvarande del, anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.
5. beträffande individualisering av ersättningstiden m. m. avslå motionen 1979/80:363.
6. beträffande utbyggnadsprogram för föräldraförsäkringen avslå motionen 1979/80:1173, yrkandet 2.
7. beträffande ersättning från föräldraförsäkringen vid besök i barnets skola avslå motionen 1979/80:1158.
8. beträffande föräldrapenning för tillfällig vård av barn avslå motionerna 1979/80:233, 1979/80:279, 1979/80:364, 1979/80:1164 och 1979/80:1180.
9. beträffande föräldrapenning när barn vårdas på sjukhus avslå motionen 1979/80:1178.
10. beträffande föräldrapenning för tillfällig vård av handikappat barn avslå motionerna 1979/80:277, 1979/80:625, 1979/80:826 och 1979/80:1156.
11. beträffande havandeskapspenning till hemarbetande avslå motionen 1979/80:831.
12. till Bidrag till föräldraförsäkringen för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslaganslag av 550 000 000 kr.

Följande två reservationer hade avgivits av Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Lars-Åke Larsson, Martin Segerstedt, Ingegerd Elm och Ulla Johansson (alla s):

1. beträffande utbyggnad av den särskilda föräldrapenningen m. m., vari reservanterna ansett att utskottet under 1 och 4 bort hemställa att riksdagen skulle

1. beträffande utbyggnad av den särskilda föräldrapenningen, med bifall till motionen 1979/80:1173, yrkandet 1 i motsvarande del, avslå propositionen 1979/80:76 i motsvarande del.

4. beträffande författningsförslaget, med bifall till motionen 1979/

80:1173, yrkandet 1 i motsvarande del, och med avslag på propositionen 1979/80:76 i motsvarande del, anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. *beträffande utbyggnadsprogram för föräldraförsäkringen*, vari reservanterna ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1979/80:1173, yrkandet 2, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande *beträffande utbyggnad av den särskilda föräldrapenningen* av Margareta Andrén (fp).

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Förslag om en utbyggnad av föräldraförsäkringen är en rubrik som börjar bli välbekant för riksdagens ledamöter. Nya steg i utbyggnaden har tagits både 1977 och 1979. Anledningen är lätt att förstå. Det har varit nödvändigt att förbättra möjligheterna att kombinera föräldraskap och förvärvsarbete.

I dag har det blivit allt självklarare att föräldrarna delar ansvaret för barn, hem och yrkesverksamhet. Det är en glädjande utveckling, som på allt sätt bör understödjas. Genom ett sådant delat ansvar kan både man och kvinna få möjlighet att utveckla alla delar av sin personlighet och ta till vara sina inneboende resurser. Dessutom är delat ansvar nödvändigt för att barnen redan från början skall få den rätta kontakten med båda föräldrarna.

Unga föräldrar har i allt större utsträckning tagit fasta på detta. Och det är bra. Viljan att dela ansvaret för barn, hem och yrkesverksamhet måste finnas. Men det räcker inte med det. De praktiska förutsättningarna måste också finnas.

I dag finns fortfarande många praktiska hinder kvar för dem som vill omsätta ett delat ansvar i praktiken. Det gäller arbetslivets krav. Det gäller attityder hos arbetsgivare och arbetskamrater. Det gäller tillgången på barnomsorg. Och det gäller den ekonomiska situationen.

Finns det praktisk möjlighet för både män och kvinnor att få kortare arbetstid eller deltid? Kan man få en flexibel arbetstid och på det sättet inte behöva stressa sig själv och den övriga familjen så mycket? Accepterar arbetskamrater och arbetsledning att en ung pappa utnyttjar sin rätt till föräldraledighet, eller visar de sig skeptiska? Det är frågor som man fortfarande har anledning att ställa. Ännu finns det fördomar kvar att övervinna. Ännu återstår många praktiska svårigheter för småbarnsföräldrar i arbetslivet.

En annan svårighet är tyvärr fortfarande den bristande tillgången på barnomsorg. Även om utbyggnaden fortskrider är det ännu långt kvar innan efterfrågan är tillgodosedd.

Regeringen har gjort rejäla satsningar för att förbättra barnfamiljernas ekonomiska situation. Barnbidraget höjdes vid årsskiftet med 300 kr. per barn och år. Från samma tid höjdes den del av bostadsbidragen som utgår per

Nr 101

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

barn med 240 kr. Från årsskiftet förbättrades också stödet till familjer med sjuka barn väsentligt.

Särskilda utredningar arbetar dels med den ekonomiska situationen för familjer med flera barn, dels med problemen för ensamföräldrarna. Det här är viktiga utredningar, och det är angeläget att de arbetar snabbt.

Det är inget tvivel om att det i dag framför allt är familjer med tre eller flera barn som har svårt att få pengarna att räcka till, även om en av föräldrarna tjänar förhållandevis bra. Ensamföräldrarnas problem förstärks av att han eller hon är ensam ansvarig för barnets både psykiska och fysiska behov.

Vår kunskap om barn och barns situation är i dag ganska stor. Åtskilliga utredningar har presenterat ett gediget material. Jag vill bara erinra om att barnmiljöutredningen för några år sedan publicerade en rad rapporter som belyste barnets situation från olika utgångspunkter: hälsa, ekonomi, kultur, uppfostran och utveckling, arbete och fysisk miljö. Familjestödsutredningen har speciellt studerat de små barnens situation – på daghem och i familjedaghem.

Dessa kunskaper måste nu tillsammans med de erfarenheter som vi fick under FN:s barnår utnyttjas. Här kommer det barnmiljöråd som regeringen föreslagit att få en viktig uppgift. Men utredningarna är nyttig läsning även för andra. Mycket av kunskapen bör i en enkel, samlad form delges alla de människor som i olika sammanhang är verksamma i det direkta arbetet bland barn liksom alla dem som planerar och fattar beslut om t. ex. den bostadsmiljö i vilken barnen skall växa upp. Kunskapen om barn och barns situation har också varit en viktig utgångspunkt för regeringen när vi beslutat satsa på en utbyggnad av föräldraförsäkringen.

För att skapa bättre förutsättningar för jämställdhet mellan män och kvinnor och för att minska problemen för barnfamiljer krävs ökade insatser av samhället. Insatserna måste utgå från att föräldrarna har ett gemensamt ansvar för barnen samt från deras rätt att själva bestämma hur de sinsemellan fördelar detta.

Det finns inte någon given lösning på hur man skall fördela ansvaret mellan föräldrarna. Barns trygghet påverkas i hög grad av hur föräldrarna trivs med sin livssituation. Därför är det viktigt att samhället inte agerar som förmyndare. Samhällets uppgift är i stället att skapa sådana förutsättningar att föräldrarna ges möjlighet att forma sin tillvaro som det bäst passar varje familj.

I en familj kan det innebära att båda föräldrarna förvärvsarbetar och att man för vård och tillsyn förlitar sig på en barnomsorg av god kvalitet. Det arrangerandet gör att den familjen trivs med sin situation. Det ger den möjlighet till en positiv och trygg gemenskap.

I en annan familj tillgodoses samma syfte bäst genom att en av föräldrarna under kortare eller längre tid arbetar hemma och själv tar på sig den viktiga uppgiften att ha omsorg om och vårda sitt barn.

Det förslag som riksdagen i kväll skall fatta beslut om innebär en utbyggnad av den särskilda föräldraförsäkringen med ytterligare 90 dagar. Ersättningen skall utgå med ett belopp motsvarande garantinivån, lika för

alla. Tiden kan tas ut både som heltidsledighet och som en förkortning av arbetstiden.

Det är väsentligt att föräldrar och småbarn får tid att vara tillsammans, att lära känna varandra och bygga upp stabila och trygga relationer. Det är ett viktigt led i arbetet på att minska antalet otrygga och vilsekomna barn. Regeringens förslag är ett viktigt steg i rätt riktning genom att det underlättar för småbarnsföräldrar att utnyttja den lagstadgade rätt till förkortad arbetstid som redan finns. För första gången får ensamföräldrar och låginkomsttagare en reell möjlighet att utnyttja den rätten. Dessa grupper har små möjligheter att utan ekonomisk ersättning korta av sin arbetstid. Det klarar inte deras ekonomi. Med regeringens förslag kan de flesta inkomsttagare utan att förlora ekonomiskt gå ner i arbetstid från åtta till sex timmar.

Förslaget innebär att barnfamiljerna under dessa tre nya månader får 1 100 kr. per månad. Det är ett belopp som för många barnfamiljer är en välkommen och välbehövlig förstärkning.

Det gäller inte minst i de familjer där man valt att organisera sitt gemensamma ansvar för barn och familj på ett sådant sätt att någon av föräldrarna under kortare eller längre tid arbetar hemma. Den här utbyggnaden av den särskilda föräldraförsäkringen är ett sätt att förbättra också den hemarbetande småbarnsföräldrarnas sociala trygghet. Det är väsentligt att samhället finner vägar att visa en erkänsla för det oerhört viktiga arbete som vård, omsorg och fostran av barn är och förblir. Det får inte i någon form sättas i strykkläss.

Den föreslagna konstruktionen av ersättningen gör att man för en kostnad av 333 milj. kr. kan bygga ut försäkringen med 90 dagar. Att välja mellan att bygga ut en månad enligt inkomstbortfallsprincipen eller tre månader med en ersättning lika för alla har varit lätt. Den längre tidsperioden är att föredra för de flesta småbarnsfamiljer.

Försäkringskassan har en erkänt kunnig och välutbildad personal. De anställda har genom åren fått många nya arbetsuppgifter, både lätta och svåra. De har hittills klarat sina nya uppgifter på ett utomordentligt sätt. Jag är för min del övertygad om att de kommer att göra så även denna gång. Dessa nya regler bör dessutom inte vara mer komplicerade att tillämpa än andra delar av föräldraförsäkringen. Som jag aviserat i propositionen har jag dessutom för avsikt att göra en översyn av hela regelsystemet för föräldraförsäkringen med syfte att förenkla det.

I dag utnyttjas föräldrapenningen i samband med barns födelse av ca 11 % av papporna. Det är självfallet en alldeles för låg procent. Här vill det till att alla hjälps åt att påverka och ändra människors, och inte minst arbetslivets, värderingar och attityder. Barn behöver tidigt få kontakt med sina fäder. Män behöver få den erfarenhet det innebär att ha vårdnad om och ansvar för ett litet barn. Mycket skulle se annorlunda ut, inte minst i fråga om hur samhället är planerat, om alla män hade den erfarenheten.

I ett läge där resurserna är knappa är det speciellt viktigt att visa solidaritet med de grupper som har det besvärligt. Dit hör många barnfamiljer. Det har

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

varit en viktig anledning för regeringen att redan nu föreslå en utbyggnad av föräldraförsäkringen. Det finns inget skäl att skjuta på en välbehövlig ekonomisk förstärkning till barnfamiljerna i väntan på de nu pågående utredningarna inom detta område. När deras förslag föreligger är det dags att ta ställning till dem.

DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Familjepolitiken måste – det har vi alltid sagt – sätta barnet i centrum. Samhällets familjepolitiska uppgift är att skapa förutsättningar för att föräldrar och barn tillsammans skall kunna forma sin tillvaro så som den bäst passar för varje familj. Det är grunden för vad vi anser inom socialdemokratien.

Frågan om föräldraförsäkringen har diskuterats i kammaren varje år sedan 1973. Jag vill gå tillbaka till den 16 maj 1973, då vi behandlade socialförsäkringsutskottets betänkande nr 19 år 1973 angående förbättrade familjeförmaner inom den allmänna försäkringen. Vid den tidpunkten gjorde statsrådet Odhnoff följande principiella uttalande, som jag anser förtjänar att erinras om i dag:

”Förslaget om en föräldraförsäkring, som riksdagen nu har att ta ställning till, kommer att ge Sverige en unik ställning i världen när det gäller stödet i samband med barns födelse. Att fadern har en roll som försörjare i familjen är allmänt accepterat; att han också har ett värde som förälder och vårdare är något nytt, åtminstone i den utsträckning som det här är fråga om i lagstiftningen. Tanken att även fadern skall ha möjligheter att delta i arbetet med det nyfödda barnet med samma ersättning, pensionsskydd och anställningsskydd som tidigare endast gällt mödrar, i den mån det över huvud taget har funnits, är såvitt jag vet inte genomförd någon annanstans. Här i Sverige är förslaget hittills det mest konkreta i förverkligandet av ett lika ansvar mellan föräldrarna i arbetet med vården och fostran av barnen, vilket i sin tur är en förutsättning för jämställdhet mellan män och kvinnor. Denna samhällets markering av att modern och fadern delar ansvaret för barnens omvårdnad är viktig, inte minst för barnens skull.

För föräldrar som inte är sjukpenningförsäkrade eller har låg ersättning vid sjukdom medför garantinivån på 25 kronor per dag avsevärda förbättringar. Garantinivån innebär att principen att stödet skall riktas till grupper som har särskilt stort behov av det också kommer till uttryck i föräldraförsäkringen. Särskilt viktig är garantinivån för de hemarbetande föräldrarna och för de yngsta mödrarna, som ännu inte har hunnit ut i förvärvslivet. För de förvärvsarbetande föräldrarna har det stor betydelse att föräldrapenningen liksom sjukpenningen nu skall ge en ersättning som motsvarar 90 procent av inkomsten i samband med att ersättningen blir beskattningsbar.”

I detta uttalande slogs fast en bärande princip, nämligen att ge de förvärvsarbetande de ekonomiska möjligheterna att stanna hemma hos sina barn. De möjligheterna kan endast erhållas genom att man ger en ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen. Vidare gav statsrådet vid den tidpunkten ett erkännande till de stora löntagarorganisationerna för den pådrivande roll

de hade åtagit sig i den familjepolitiska debatten. Det förslag till föräldraförsäkring som regeringen då presenterade tog till stor del sikte på att tillgodose önskemål och reformkrav från de fackliga organisationerna.

Det kanske hade varit önskvärt att man både vid genomförandet av den nionde ledighetsmånaden enligt Rune Gustavssons proposition och nu även i samband med utarbetandet av Karin Söders proposition hade hört efter vad löntagarorganisationerna tycker om en utbyggnad av föräldraförsäkringen med tre månader enbart med ett garantibelopp.

Vi diskuterade föräldraförsäkringen i mars 1974, och då byggde vi ut den från sex till sju månader. Vi diskuterade den också 1975 och 1976, då det beslutades om föräldrapenning i samband med barns födelse och om en utvidgning av adoptiv- och fosterföräldrars rätt till föräldrapenning.

I debatten den 6 maj 1976 uttalade Gabriel Romanus att en utsträckning av föräldraledigheten till åtta månader och i ett längre perspektiv till tolv månader var önskvärd. Detta uttalande sammanföll med det utbyggnadsprogram för föräldraförsäkringen som socialdemokraterna lagt fram.

Den 17 maj 1977 presenterade dåvarande socialministern Rune Gustavsson regeringens förslag till utbyggnad av föräldraförsäkringen. Det innebar att en särskild föräldraförsäkring om tre månader genomfördes fr. o. m. den 1 januari 1978. Konstruktionen var följande.

Den särskilda föräldrapenningen under den första av de tre månaderna motsvarade helt enkelt ersättningen under den sjunde månad som genomfördes redan fr. o. m. den 1 januari 1975. Man bytte med andra ord namn på en redan existerande förmån. Reformen inskränkte sig till en månads utökning av föräldraförsäkringen, den åttonde månaden, enligt inkomstbortfallsprincipen. För den nionde månaden utgår endast garantibelopp om 32 kr. per dag. I praktiken fråntas man därigenom förvärvsarbetande föräldrar möjligheten att utnyttja en del av försäkringen, eftersom en ersättning för inkomstbortfallet under hela ledighetstiden är en förutsättning för att kunna ta ut föräldraledigheten.

Vi socialdemokrater var förvånade över att folkpartiet kunde ställa sig bakom den konstruktionen och dessutom uttala att reformen enligt trepartiregeringens regeringsdeklaration främjade valfrihet och jämställdhet. Vi var också förvånade över att folkpartiets representant i utskottet påtog sig rollen som talesman för trepartiregeringens förslag och dessutom uttalade att socialdemokraternas agerande i familjepolitiken var vingligt.

Den 25 maj 1979 gjorde dåvarande socialministern Gabriel Romanus följande uttalande när han lade fram sin proposition på riksdagens bord:

”I propositionen lämnas flera förslag, som innebär klarare linjer i försäkringen. Den kanske viktigaste förändringen i förenklande riktning är att ersättningen i fortsättningen kommer att bli densamma för hela den tid försäkringen omfattar. Det har varit svårt att förklara för föräldrarna varför ersättningen under en månad av de nio har begränsats till 32 kr. per dag.”

Ja, det hade vi upptäckt – det var svårt att förklara. Den personal på försäkringskassorna som Karin Söder med rätta ger en eloge hade också

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

väldigt svårt att förklara vad det hela gick ut på. De som kunde dra nytta av försäkringen, föräldrarna, hade inga möjligheter att överblicka vad det hela handlade om.

Gabriel Romanus fortsatte: "Förslagets genomförande ökar jämställdheten, minskar krånglet och tar bort orättvisorna." Vi socialdemokrater kunde reservationslöst ansluta oss till det uttalandet. För oss var det av stor betydelse att folkpartiregeringen övergav den konstruktion av föräldraförsäkringens nionde månad som man inom trepartiregeringen varit med om att genomdriva.

Nu, 1980, har folkpartiet ställt sig bakom en utbyggnad av den särskilda föräldrapenningen med tre månader och en ersättning av 37 kr. om dagen. Men det var ju just denna konstruktion som Gabriel Romanus så starkt fördömde 1979! Han ansåg det svårt att förklara för föräldrarna varför ersättningen under en månad av nio hade begränsats till enbart grundbeloppet. Ja, det lär inte bli enklare att förklara varför tre månader av tolv skall ersättas med 37 kr. om dagen!

Vi kunde konstatera att folkpartiregeringen i sin proposition anslöt sig till vår kritik av den av trepartiregeringen genomdrivna ordningen. I propositionen framhölls bl. a.:

"Den nuvarande ordningen har haft vissa nackdelar, bl. a. från jämställdhetssynpunkt. I de flesta familjer har mannen högre inkomster än kvinnan. Det innebär att det med den förhållandevis begränsade ersättningen som garantinivån ger blir det en större förlust för familjen om mannen tar ledigt än om kvinnan gör det. Det är självfallet att detta försvårar männens utnyttjande av försäkringen och därmed minskar försäkringens betydelse som instrument för en ökad jämställdhet mellan könen".

Anser inte folkpartiet att detta gäller även i dag, ett år senare?

Låt mig påstå att det är folkpartiet som uppträder vingligt – inte socialdemokraterna! Vi har hela tiden hävdat att ersättning för inkomstbortfall är en förutsättning för att ge de förvärsarbetande ekonomiska möjligheter att stanna hemma hos sina barn. Vi föreslår därför att föräldraförsäkringen skall byggas ut med en tionde månad som man får ersättning för enligt samma grunder som från sjukförsäkringen, dvs. 90 % kompensation.

Föräldraförsäkringen blev mycket krånglig genom Rune Gustavssons proposition. Den förenklades genom Gabriel Romanus proposition. Nu blir försäkringen återigen mycket krånglig och svåröverskådlig genom Karin Söders proposition. Det framgår inte minst av att man, samtidigt som man lägger fram detta förslag, gör uttalandet att en utredning skall arbeta för att finna former för att förenkla grunderna i föräldraförsäkringen. Detta är väl ändå något av en paradox, när man föreslår att vi skall krångla till det hela.

Jag lyssnade till Karin Söder och gjorde en anteckning om att hon nämnde att för att man skall kunna dela på ansvaret måste de praktiska förutsättningarna finnas. Ja, just det. De praktiska förutsättningarna måste finnas, och det innebär också att de ekonomiska förutsättningarna finns. Jag

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

noterade också att Karin Söder sade att 37 kr. om dagen innebär att man kan sänka sin arbetstid från åtta till sex timmar, och man har då en god kompensation i normala inkomstlägen. Men därigenom begränsas ju dessa människors valfrihet. Det skulle kunna tänkas att de ville arbeta till hälften eller bara till en fjärdedel av full arbetstid. Men hur blir de ekonomiska förutsättningarna då? Vi måste ändå peka på att den ensamstående föräldern i en sådan situation saknar de ekonomiska möjligheterna att stanna hemma. Det hjälper ju inte om det kan bli en något så när god kompensation när man går ner från åtta till sex timmar. Det blir en mycket begränsad valfrihet.

Eftersom det nu är så att barnet skall stå i centrum och eftersom vi också har att bevaka barnets rätt i detta sammanhang – och föräldrarnas möjlighet att stanna hemma hos sina barn – så måste jag ställa frågan: Gäller det inte alla barn? Gäller det inte barnen till ensamstående, som skulle finna det utomordentligt värdefullt och motsvara barnets behov om de kunde skära ned sin arbetstid till hälften? Det klarar inte en låginkomsttagare. Kanske barnets behov är att modern inte arbetar åtta timmar, inte sex timmar, inte fyra timmar utan har möjlighet att förlägga sin arbetstid på ett annat sätt. Då är det helt uteslutet för den modern att klara detta.

Vi har begärt att man skall bygga ut med den tionde månaden enligt inkomstbortfallsprincipen. Vi har begärt en plan för utbyggnad, så att det blir tolv månader enligt den konstruktion som vi tidigare har presenterat utförligt i våra motioner vid flera riksdagar. Vi framhåller också att skall det bli jämlikhet mellan föräldrarna – möjligheter att dela på ledigheten – så behövs en obligatorisk delning av den särskilda föräldrapenningen.

Jag har med intresse läst det särskilda yttrandet av Margareta Andrén. Det är ju egentligen en reservation, som går helt i linje med vad vi vill. Men nog är det litet blåögt att tro att man, precis som skedde med den nionde månaden, kan börja med garantivån för att sedan bygga ut till full ersättning – när man får råd, står det. Det där bör väl Margareta Andrén tala med Karin Söder om, för hon har inte den avsikten. Hon anser att detta är jämlikt: lika arbete skall betalas med lika pengar, 37 kr. om dagen vare sig du är hemmafru till en höginkomsttagare eller du är ensam låginkomsttagare, ensamförälder. Det är enligt den modellen jämlikhet.

Herr talman! Jag hade skrivit upp 20 minuter på talarlistan. Men kammaren har haft en lång dag, och jag ber att få återkomma i repliker. Innan jag går ned från denna talarstol ber jag emellertid att få yrka bifall till de reservationer som är fogade till utskottets betänkande nr 11.

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Doris Håviks anförande var ju i hög grad en historieberättelse, och det är alltid intressant att få veta hur saker och ting har utvecklats under årens lopp. Det kan också vara en bra bakgrund för debatten här.

Jag vill kommentera några saker, även om Doris Håviks anförande inte i huvudsak riktade sig mot mig, efter vad jag kunde förstå. Det förslag som jag har lagt fram är faktiskt byggt på jämlikhetens grund. Som jag sade i mitt anförande är det ett viktigt komplement till den rätt till ledighet som faktiskt

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

existerar i dag men som inte ger någon kompensation åt någon. Något som i högsta grad drabbar låginkomsttagarna, vilka vi alla har anledning att ömma för. De har i dag inte någon möjlighet att förkorta sin arbetsdag, eftersom de inte får någon ekonomisk kompensation.

Det är också värt att notera vad dessa 37 kr. per dag kan räcka till. Det finns lyckligtvis en lång rad kombinationer av inkomster, men olyckligtvis har många höga inkomster medan andra har låga inkomster. I en familj med två föräldrar ligger man ofta på ganska jämförlig nivå när det gäller inkomster, dvs. höginkomsttagare gifter sig med höginkomsttagare och låginkomsttagare gifter sig med låginkomsttagare. Naturligtvis kan man inte generalisera, men ofta är det på det sättet.

Vi kan se på en grupp. En förvärvsarbetande gift kvinna med ett barn och med en inkomst på 50 000 kr., vars make tjänar 60 000 kr. – det är ett normalt inkomstläge – kan välja mellan att arbeta sex timmar per dag under tre "nya" månader eller att inte arbeta alls. Om hon yrkesarbetar blir nettot efter tillskottet av de 37 kr. per dag knappt 1:50 kr. mindre per dag jämfört med den tidigare inkomsten. Det finns alltså en valmöjlighet. Man kan stanna kvar på arbetsmarknaden, eller man kan vara hemma om man ligger i de relativt låga inkomstlägena utan att förlora ekonomiskt. Jag tror inte att den nämnda summan påverkar valet. Det kan också vara så att mannen väljer. När man tar hänsyn till olika typer av marginaleffekter spelar detta ingen större roll för hur man väljer.

När det gäller att nå jämställdhet är det viljan och möjligheterna att kunna överbygga fördomar som är det helt avgörande. Med socialdemokraternas konstruktion och det resultat man får med en inkomstrelaterad försäkring. Doris Hävik, får ju låginkomsttagaren fortfarande en låg kompensation. Genom inkomstbortfallsprincipen får höginkomsttagaren en hög ersättning och låginkomsttagaren en låg ersättning. Då är det dåligt beställt med jämlikheten. Därför är denna ersättning mer jämlik. Den skall inte kompensera för det behov som uppkommer i omedelbar anslutning till barnets födelse utan är uppbyggd såsom en mer långsiktig ersättning för att ge föräldrar och barn mer tid tillsammans. Där har centerns väg varit rak. Den bygger på att man skall ha lika ersättning för lika arbete.

Att man sedan skulle önska att de ekonomiska förutsättningarna var bättre så att man kunde ha en hög nivå är en annan sak. Det får vi återkomma till i framtiden om möjligheterna ökar att höja garantinivån liksom att ytterligare bygga ut den särskilda föräldrapenningen. Det skulle ge allt flera möjlighet att på heltid vara hemma hos sina barn under de viktiga åren eller att förkorta sin arbetstid.

DORIS HÄVIK (s) replik:

Herr talman! Karin Söder anser att ett förslag om 37 kr. per dag är framlagt på jämlikhetens grund och ökar rätten och möjligheterna till ledighet. Och så fick vi ett exempel om en maka som tjänade 50 000 kr. och en make som tjänade 60 000 och där skillnaden skulle bli 1:50 kr. om dagen.

Det är klart att man kan hitta ett sådant exempel, men nu talade jag

faktiskt om den ensamstående föräldern som vill arbeta bara till hälften. Jag talade om den ensamstående föräldern som kanske har en inkomst på 50 000 kr. om året och ett barn och som vill arbeta några timmar om dagen – för det var ju så bra att man kunde minska sin arbetstid! Då är frågan om den föräldern har de ekonomiska möjligheterna att förverkliga sina önskemål. Vi socialdemokrater anser att också den gruppen skall vara med i resonemangen när det talas om jämlikhet och alla barns lika rätt.

Sedan tycker jag att det är ganska intressant när Karin Söder talar om att låginkomsttagarna får litet och höginkomsttagarna får mer, om man bygger ett system på inkomstbortfallsprincipen. Kan det uttalandet möjligen innebära att vi har att vänta en förändring av kompensationsnivån inom sjukpenningssystemet? Vårt förslag är ju utformat enligt de principer som gäller för sjukförsäkringen och som ger en låginkomsttagare lägre ersättning för inkomstbortfall än vad en höginkomsttagare får, eftersom ersättningen är 90 % av inkomsten.

Här kommer vi också in på ATP-systemet, ifall det nu skulle vara så orättvist att en förmån är graderad, som den är enligt de lagar och förordningar vi har antagit här i riksdagen.

Jag hävdar fortfarande att garantinivån 37 kr. är orättfärdig.

Dessutom säger Karin Söder att om resurserna räcker till för att höja garantinivån så skall det självfallet göras. Men fortfarande skall det tydligen bara handla om en garantinivå och inte om ersättning för inkomstbortfall.

Det här måste man väl då ha fått om bakfoten inom folkpartiet, för dess representant i utskottet uttalar ju i sitt särskilda yttrande att partiet kan ansluta sig till förslaget om 37 kr. per dag. Och precis som man gjorde när Rune Gustavsson lade fram ett förslag om 32 kr. per dag uttrycker man förhoppningen att försäkringen skall byggas ut enligt inkomstbortfallsprincipen vid den tidpunkt när resurserna räcker till, såsom Gabriel Romanus gjorde med den nionde månaden. Men jag tycker att det verkar som om dörren är stängd för den möjligheten, att döma av Karin Söders uttalande här nyss.

Socialministern: **KARIN SÖDER:**

Herr talman! Doris Håvik lade in mycket mer i min replik än vad hon egentligen hade skäl till. Jag har inte alls talat om att förändra vare sig sjukpenningen eller ATP.

Vad jag sade var att när det gäller ersättning från föräldraförsäkringen som utgår i samband med barnets födelse är det berättigat med ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen. Situationen är en annan längre fram när barnet blir äldre och det är fråga om att ge barnet den vård det behöver och där relationen enbart till föräldrarna inte är den allra viktigaste.

Framför allt är det ju en skillnad mellan den allra första tiden, när behovet av modern är stort på grund av att hon skall amma osv., och tiden som kommer därefter när det är fråga om vården av barnet av andra skäl och där man bygger upp en kontakt. I det sistnämnda skedet menar jag att lika

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

ersättning är mera jämlikt – alla barn är lika värda oavsett vem som vårdar dem.

Sedan är det faktiskt så, Doris Håvik, att om man använder inkomstbortfallsprincipen och det är fråga om en låginkomsttagare – Doris Håvik har inte angivit vilket inkomstläge det är fråga om – blir det inte heller då för en person som arbetar på halvtid, dvs. med halverad ersättning, något stort bidrag. Det mäter sig väl med 37 kr. per dag, om man därtill lägger de marginaleffekter som skatt och annat kan ha.

Jag tror att i det stora hela är vår bedömning av de ensamstående behov likvärdig. Jag bara ser fram emot den dag när Doris Håvik inser att en jämlik behandling av dem som vårdar barn är det enda som håller för framtiden.

DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Karin Söder ser fram emot den dag då jag inser att förslaget i proposition 76 innebär en jämlik behandling av dem som vårdar barn. Det är nog inte bara mig Karin Söder behöver övertala, utan också de ensamstående föräldrar som uppburit dessa 32 kr. och som sett vad det var för jämlikhet de fick. Dessutom blir det till att övertala och övertyga samtliga löntagarorganisationer, som delar min uppfattning på detta område. Det kan bli en hård match, för kontakterna med de fackliga organisationerna är tydligen inte så täta innan sådana här förslag läggs fram.

Karin Söder anser att inkomstbortfallsprincipen är riktig i samband med barns födelse och under den tid då barnet är litet och i behov av modern. Men sedan, när barnet blivit litet större och behoven kan skifta, är det enligt henne rättvist och riktigt att alla får lika stor ersättning. Men fortfarande finns den ensamstående föräldern, vars barn då har blivit litet äldre och har särskilda behov av att rå om sin mamma eller pappa. Den ensamstående föräldern upptäcker då att den ekonomiskt inte klarar av en förlängd ledighet.

Det är troligt, Karin Söder, att det blir mycket svårt att övertyga mig, socialdemokratin och löntagarorganisationerna. Det verkar dessutom som om det blir svårt att övertyga folkpartiet om det rättfärdiga och riktiga i den i propositionen föreslagna principen. Jag hävdar att detta inte är en jämlik reform och att 330 miljoner kunde ha använts bättre – för en successiv utbyggnad enligt inkomstbortfallsprincipen och med den möjlighet att dela upp ledigheten som ingår i vårt förslag.

MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Med anledning av mitt särskilda yttrande till socialförsäkringsutskottets betänkande 11 vill jag bara göra några korta kommentarer beträffande folkpartiets principiella inställning till föräldraförsäkringen.

Vi inom folkpartiet har länge arbetat för att föräldrapenningen skall utgå i totalt tolv månader och att ersättning skall utbetalas för det bortfall av inkomst som man har under alla dessa månader.

Jag vill i det här sammanhanget också påminna om den utbyggnad som skedde under folkpartiregeringens tid när det gäller föräldraförsäkringen. I

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
förlädräfersäkingen, m. m.*

enlighet med vår principiella inställning lades då fram förslag om och fattades också beslut om att ersättningen för förlädräpenningen skulle utgå enligt inkomstbortfallsprincipen även för den nionde månaden.

Det förslag som regeringen lagt fram i den här aktuella propositionen, proposition 76, innebär att förlädräpenningen nu kommer att utgå under tolv månader. Men med hänsyn till det nuvarande budgetmässiga läget måste vi tyvärr acceptera att ersättningen under de tre nya månaderna t. v. endast kommer att utgå med garantinivån 37 kr. per dag för alla.

Naturligtvis inser vi att detta sätt att bygga ut förlädräfersäkingen medför en del problem. Fortfarande har ju i de flesta familjer mannen en högre inkomst än kvinnan. Och då blir ju lätt följden att mamman stannar hemma, eftersom familjen oftast tjänar ekonomiskt på detta, då ersättningen är lika stor för alla.

Om man i stället kan ersätta inkomstbortfallet är det däremot lättare att nå den målsättning vi har – nämligen att fler pappor skall ställa upp mer i hemmet.

En annan mindre tillfredsställande följd av det nu föreslagna systemet blir tyvärr att detta blir krångligare för både familjerna och försäkringskassan. Det är naturligtvis olyckligt, men går kanske inte att göra så mycket åt i nuvarande kärva ekonomiska läge – om man inte föredrar att förkorta tiden eller att skjuta upp den förbättring som den här utbyggnaden trots allt innebär för många familjer.

Trots att förslaget, som jag här har påtalat, medför en del mindre tillfredsställande effekter skall vi ju ändå konstatera att den utökade ersättningen, som kommer att uppgå till en dryg tusenlapp per månad, kommer att betyda mycket för många familjer. För väldigt många innebär nämligen detta att t. ex. en av förlädrarna kan minska sin arbetstid från åtta till sex timmar om dagen i ytterligare tre månader utan att den ekonomiska förlusten blir alltför kännbar.

Oavsett vad Doris Håvik sade, menar vi inom folkpartiet att man kan göra som man gjorde med den nionde månaden. Man kan börja som nu med garantinivån, men inget hindrar att man senare kan bygga på till full ersättning när man får råd. Framtiden får väl utvisa om detta är blåögt eller ej. Vi menar att detta bör vara möjligt, och vi arbetar för det. Vi såg också att vi klarade det beträffande den nionde månaden.

Det förslag som läggs fram i propositionen bygger på regeringsförklaringen, som följde upp mittenpartiernas gemensamma uttalande i valrörelsen.

Herr talman! Med de här kommentarerna ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Margareta Andrén talade nu för det särskilda yttrandet. Hon talade om att det blir krångligare, att jag hade rätt i att det inte blir en tillfredsställande effekt för ensamförlädrar osv. Hon talade också om att det är enbart i vissa lägen som förlädrar kan få nytta av detta, och det förnekar vi inte. Men vi vill att detta skall vara en rättvis reform för alla, eftersom det

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

gäller barnen och deras rätt att rå om sina föräldrar.

I det särskilda yttrandet hyser man förhoppningen om just den konstruktionen att man skall börja med garantinivån för att sedan bygga ut till full ersättning när man får råd, och den frågan hade jag uppe till debatt med Karin Söder. Jag skall inte polemisera mot Karin Söder nu, därför att hon av vissa skäl över vilka hon inte råder har varit tvingad att lämna debatten. Det vore inte just om jag tog upp en debatt med henne nu, och jag skall bara peka på vad hon sade i sitt inlägg. Hon sade att om man får råd kan man bygga ut garantinivån, men det handlar fortfarande om en garantinivå och inte om en kompensation för inkomstbortfall enligt den konstruktion som sjukförsäkringen har. Jag hoppas att Margareta Andrén noterade att hon sade detta. Och även av uttalanden i pressen av statssekreteraren framgår det att en garantinivå lika för alla är en jämlikhetsreform. Margareta Andrén har själv just nu i denna talarstol uttalat att det inte är sä. Hon pekar på att i de flesta familjer har mannen högre inkomst än kvinnan, och då tjänar familjen ekonomiskt på att kvinnan stannar hemma. Det har även Gabriel Romanus uttalat med exakt samma ord i tidningen Expressen.

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Doris Håvik gjorde mycket riktigt påpekandet att jag hade ett annat engagemang i kväll som jag hade sagt att jag måste avvika till. Men eftersom jag nu var kvar i kammaren när hon gjorde detta påpekande vill jag ta tillfället i akt och gå in i debatten.

Det är faktiskt så att denna garantinivå är uppbyggd på ett sådant sätt att den ersätter det bortfall av inkomst som inträder om man förkortar sin arbetstid med två timmar per dag. I denna garantinivå ligger alltså också en inkomstbortfallsprincip som är en garanti för människor i de lägre inkomstlägena. Den är framför allt till fördel för låginkomsttagare och ensamstående. Och jag har aldrig tänkt att vika från denna princip. Savitt jag har förstått är den också en av de viktigaste utgångspunkterna för att folkpartiet i detta avseende ställt upp på denna proposition, som vi tillsammans har lagt fram för riksdagen. Att vi inte i alla avseenden har exakt sammanfallande utgångspunkter är också väl känt i denna kammare. Men här har vi enats om ett förslag som tillgodoser dem som har mest behov av att vara tillsammans med sina barn så mycket som möjligt under ytterligare tre månader. Det är en princip som jag tycker att även socialdemokraterna skulle kunna ställa upp på.

DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Detta kallar man för en jämlikhetsreform. Men Karin Söder betonar att det blir i enlighet med inkomstbortfallsprincipen endast under förutsättning att man väljer att förkorta arbetstiden med två timmar per dag. Var finns valfriheten för dem som vill arbeta till hälften, och var finns valfriheten för dem som vill arbeta ännu kortare tid?

Det är alldeles uppenbart att inkomstbortfallsprincipen ger möjligheter för

alla att stanna hemma, eftersom ersättningen då baseras på den inkomst man har.

Karin Söder anser att garantinivån är rättvis och jämlik. Men då måste man hysa oro för sjukförsäkringens konstruktion och även för ATP, även om Karin Söder här sagt att hon inte har för avsikt att röra vid dessa områden. Men anser man detta vara en jämlikhetsreform – lika ersättning för lika arbete, har Karin Söder sagt – börjar jag undra om vi inte måste hysa betänkligheter inför vad som kan komma att hända här.

Detta är krångligare och svårare att administrera. Det visar inte minst det förhållandet att man kommer att tillsätta en utredning som skall börja arbeta samtidigt med att denna reform sätts i sjön.

Det är väl inte en tillfällighet, herr talman, att jag nu diskuterar med den tredje socialministern i en borgerlig regering sedan valet 1976. Jag tror inte att det så mycket varit försäkringens utbyggnad som försäkringens konstruktion och inriktning som det rätt oenighet om. Det visar inte minst de krångliga turer i dansen som förekom innan man fick några ord om föräldraförsäkringen i regeringsdeklarationen 1976. Man skulle bygga ut den, så att den tillfredsställde valfriheten – det var allt som stod.

Sedan förstår jag att den utbyggnad som gjordes av Gabriel Romanus och som vi tyckte var ett steg i rätt riktning inte hade den konstruktion som centerpartiet ville ha. Det visar inte minst omröstningen här i kammaren – det var folkpartiet, socialdemokraterna och vpk som ställde sig bakom den föreslagna konstruktionen för en utbyggnad, medan centerpartiet och moderata samlingspartiet röstade emot.

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Utredningen angående föräldraförsäkringens utformning i syfte att åstadkomma en förenkling av reglerna hade aviserats långt innan den här propositionen lades fram. Olika regeringar har lagt fram förslag i det vällovliga syftet att åstadkomma förbättringar för barnfamiljerna. Om vi kan skapa enklare och klarare regler när det gäller de möjligheter som finns inom denna helhet – alltså även inom föräldrapenningens ram – tror jag att det är någonting som vi alla är gagnade av, inte minst de som skall handlägga dessa ärenden.

Sedan återkommer Doris Håvik till frågorna om de ensamstående och låginkomsttagarnas situation. Det är ju faktiskt på det sättet att det i dag finns rättighet till en förkortning av arbetstiden. Såvitt jag förstår föreslår inte socialdemokraterna att den ekonomiska ersättningen skall byggas ut till att omfatta hela denna tid. Det innebär att det finns en lång rad människor som inte kan utnyttja denna möjlighet, eftersom de inte ens har en garantinivå. Nu bygger vi ut detta med tre månader, och det blir till fördel främst för dem som har de lägsta inkomsterna i det här samhället. Det råder inget tvivel om det.

Nr 101

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte när man bestämde sig för att riksförsäkringsverket skulle få uppdraget att göra denna utredning. Det är möjligt att denna tanke funnits lång tid innan den kom på pränt.

Först kom propositionen och sedan aviserade man i budgetpropositionen att denna utredning skulle tillsättas. Först framlades alltså en proposition som innebar att det skulle bli krångligare och sedan presenterades i budgetpropositionen en utredning som skulle se över föräldraförsäkringen och framlägga förslag till förenklingar. Det är vad vi har sett. Om saken har diskuterats i departementet kan jag inte ha någon uppfattning om. Jag är ledsen om Karin Söder har läst på detta dåligt, men jag vidhåller fortfarande att vår konstruktion, med en utbyggnad till tolv månader enligt inkomstbortfallsprincipen och de möjligheter den erbjöd att dela upp denna tid fram till barnets första skolår gav en helt annan trygghet och säkerhet även för den som är ensamstående förälder. Karin Söder talar mycket litet om dessa. Det är hela tiden tal om föräldrar. Jag har också, när jag läst propositionen, funnit att det mest handlar om föräldrar, hela familjer. Men det finns stora grupper ensamstående som har det besvärligt. Jag skulle vilja erinra om att de finns och att de behöver vårt stöd.

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill påpeka att i propositionen apostroferas särskilt de ensamstående föräldrarna.

ARNE LINDBERG (c):

Herr talman! I propositionen 1979/80:76 som har framlagts och sedan föranlett en hel del motioner har regeringen föreslagit att garantnivån inom föräldraförsäkringen höjs till 37 kr./dag samt att den särskilda föräldrapenningen förlängs med tre månader, under vilken tid ersättningen utgår lika för alla med ett belopp som motsvarar garantnivån.

Båda förslagen är led i en fortgående strävan att förbättra barnfamiljernas situation. Den ekonomiska effekten är inte den enda fördelen med förslaget. Det innebär även en större valmöjlighet i barnomsorgen samt en erkänsla för den betydande samhällsinsats som småbarnsföräldrar fullgör.

Vad beträffar garantnivån har utskottet funnit talet 37 som mindre lyckligt valt ur delningssynpunkt och nämner i betänkandet en beställning av ett annat krontal vid eventuell kommande höjning av garantnivån. Delbarhet med fyra synes önskvärd för att föräldrapenningen skall kunna anpassas till olika varianter av förkortad arbetstid.

I vad som gäller de tre tilläggsmanaderna för den särskilda föräldrapenningen har utskottet enats om principen lika för alla. Därigenom har en utsträckning av tiden vunnits, vilket för de ekonomiskt sämst ställda har väsentlig betydelse.

Det finns en övergripande målsättning som måste äga företräde framför vissa enskildas och gruppers intressen, nämligen att skapa såvitt möjligt rättvisa bestämmelser för allmänna och särskilda stödåtgärder. Ett steg i den

riktningen är det förslag som socialförsäkringsutskottet i sitt betänkande nr 11 framlägger.

Vad gäller detaljfrågor som ett flertal motioner berört har utskottet gjort de flesta ställningstagandena med stor enighet och redovisar i regel uppskattande skrivning trots formella avslag. Det mesta som motionärerna aktualiserar finns redan med i eller kan överföras till de överläggningar som pågår i tillsatta utredningar. I ett hänseende har dock inte enighet kunnat uppnås. Det gäller förslagen i motion nr 1173 av Olof Palme m. fl., som Doris Håvik nyss redogjort för.

Med föreliggande förslag har föräldraförsäkringen förlängts till att omfatta de tolv första månaderna av ett barns liv – de kanske allra viktigaste. En kontinuerlig kontakt mellan barn och föräldrar är något som är angeläget inte bara för barnfamiljerna utan för hela vårt samhälle. Det gäller nämligen att ge så många som möjligt en god start i livet.

Visst är en föräldrapenning enbart enligt garantinivån ett ringa tillskott, men för dem som bor på orter med stor arbetslöshet – i regel glesbygder – där det saknas tillgång både till förvärvsarbete och till barndaghem på rimligt avstånd har det ändå en stor betydelse. Bl. a. därför är utskottsförslaget om tre månaders förlängning av föräldrapenningen enligt principen lika för alla vida att föredra framför reservanternas förslag om en månad med olika ersättning från 37 kr. till det drygt sexdubbla med 257 kr./dag.

Herr talman! Med det ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Strävandena att ge ekonomisk trygghet åt kvinnor som fått barn och vårdar barn har inneburit såväl betydande jämställdhetsreformer som ett viktigt socialpolitiskt arbete. Men den ekonomiska tryggheten är fortfarande långt ifrån fullständig. I den statliga utredningen Kvinnors arbete, som presenterades för några veckor sedan, bekräftades återigen att kvinnor får betala för att de tar ansvar för barnen – detta i form av långt lägre livslön, som leder i vissa fall till ingen ATP alls och i andra fall till mycket lägre ATP än männens genomsnittliga. Föräldraförsäkringen som kom 1974 var en viktig reform i det perspektivet, eftersom den gav ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen och då med en grundpenning på 25 kr. per dag, vilken nu föreslås höjd till 37 kr. per dag. Detta var en viktig förbättring för alla kvinnor, antingen de var förvärvsarbetande eller inte.

Föräldraförsäkringen har blivit kvinnornas viktigaste socialförsäkring, även om försäkringen också omfattar män. Den betyder att kvinnor i mindre utsträckning behöver sänka sin ekonomiska standard när de fått barn, om de är förvärvsarbetande, samtidigt som den också ger en extra ersättning åt kvinnor som inte är förvärvsarbetande.

Men föräldraförsäkringen har också en stor betydelse för män när de vill ta ett likvärdigt ansvar för barnen. Tyvärr har det visat sig att intresset bland männen att utnyttja föräldraförsäkringen inte varit så stort som förväntningarna var. Skälen härtill är naturligtvis många. Uppenbarligen är det inte en

Nr 101

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

fråga om ekonomi utan mer om de traditionella förväntningarna på männen från männen själva, från arbetsgivarna, från arbetskamraterna som spelar roll i detta sammanhang.

I Rita Liljeströms rapport Roller i omvandling, SOU 1976:71, redovisas intervjuer som visar på de negativa attityderna till pappaledigheten. Några företagsrepresentanter gav i dessa intervjuer följande svar:

”I dagens läge skulle jag bli besviken om en av mannarna kom och bad om pappaledigt.”

”Jag skulle bli ledsen om en av mannarna kom. . .”

”Eftersom mannen i allmänhet har ett för företaget viktigare jobb så vill vi att hustrun stannar hemma.”

”Som arbetsledare tycker jag det är obekvämt.”

Attityderna till pappaledigheten är entydigt negativa. I och för sig är det inte konstigt, liksom det inte heller finns anledning att tro att den personalansvarige på ett sjukhus med glädje tar emot beskedet att en av nattsköterskorna skall vara mammaledig. Men en kvinnlig nattsköterska vågar be om föräldraledigt därför att det förväntas att det är hon som skall vara mammaledig. Men de praktiska problemen på arbetsplatsen blir inte mindre på ett sjukhus än vad de blir på ett företag med manliga anställda. Män behöver starkare förväntningar på sig för att ta sitt ansvar för barnen. En individualisering av föräldraledigheten skulle bidra till ökade förväntningar. En individualisering av den betyder inte något tvång att utnyttja den. Föräldraförsäkringen är en rättighet att stanna hemma.

Varför är det då så viktigt att män tar sin beskärda del av ansvaret? Det är inte rimligt att begära att kvinnorna ensamma skall ta de ekonomiska konsekvenserna av att vårda barn. Barn behöver också sina pappor lika väl som sina mammor. För barn är inte pappornas roll som försörjare den viktigaste. Det finns andra roller som papporna spelar som har långt större betydelse för barnen. Det är inte heller rimligt att den offentliga sektorn i så stor utsträckning som den gör i dag skall ta konsekvenserna av barnledighet enligt föräldraförsäkringen. Det är ju inom den offentliga sektorn som kvinnor i stor utsträckning arbetar. Det måste bli en rimligare fördelning mellan den offentliga sektorn och den privata sektorn vad gäller föräldraledigheten.

Enligt utskottsbetänkandet skall nu pappornas möjligheter att utnyttja föräldraledigheten undersökas. Det är bra, och det är också vad Olle Wästberg och jag har velat få till stånd genom den motion vi har väckt i anslutning till propositionen. Jag hoppas nu att den här översynen verkligen kommer till stånd. En sådan översyn har nämligen aviserats tidigare i betänkanden från socialförsäkringsutskottet för flera år sedan utan att någonting gjorts. Detta borde i och för sig ha förklarats, men utskottets talesman kan kanske ge en sådan förklaring.

I en annan motion har jag tillsammans med Karin Ahrland krävt att marginaleffekterna av en fortsatt utbyggnad enligt det förslag som nu ligger på riksdagens bord skall belysas. Det finns nämligen skäl att anta att grundpenningen i föräldraförsäkringen inte har de effekter som det ibland

hävdas, dvs. att den är ett stöd för kvinnor som arbetar hemma eller att den omöjliggör för ensamstående föräldrar att förkorta sin arbetstid till sex timmar. Familjer med små inkomster och/eller många barn har i regel andra inkomstprövade bidrag som antingen ökar med minskad bruttoinkomst eller minskar med ökad bruttoinkomst. Enligt beräkningar som grundats på 1977 års skatter, bidrag och bestämmelser om existensminimum kan inte en fembarnsfamilj med inkomster mellan 30 000 och 120 000 kr. om året nämnvärt förändra sin disponibla inkomst. Det är just i flerbarnsfamiljerna som de flesta hemarbetande kvinnor finns. I familjer med tre eller flera barn sjunker förvärvsfrekvensen radikalt, och den utgör 50 % för familjer med tre barn.

Utskottet har i det här avseendet hänvisat till att familjeekonomiska kommittén skall undersöka också marginaleffekterna av stödet enligt det här förslaget. Det är bra. Den familjeekonomiska kommittén hade säkert gjort en sådan undersökning även om vi inte hade motionerat i frågan, men jag hade hoppats att man väntat med att fatta beslut om vidare utbyggnad tills kunskaperna om marginaleffekterna och om vilka som gynnas eller inte gynnas av förslaget fanns. Det har nu inte utskottsmajoriteten velat acceptera, och låt gå för det.

Den här förlängningen av föräldraförsäkringen är resultatet av den mittenöverenskommelse som gjordes mellan folkpartiet och centern i valrörelsens elfte timme och som hade en avgörande effekt på valresultatet. Av det skälet stödjer jag förslaget och också på grund av de förklaringar som Margareta Andrén har givit tidigare här i kammaren och i sitt särskilda yttrande i socialförsäkringsutskottets betänkande. Där hänvisas till att folkpartiets landsmöte uttalat sig för en utbyggnad av föräldraförsäkringen till tolv månader. Det betyder också att folkpartiet inte kommer att arbeta för ett beskattat vårdnadsbidrag – socialminister Karin Söder har ibland hävdad att detta förslag utgör en början till ett sådant.

Karin Söder har nu lämnat kammaren, men jag vill ändå helt kort nämna att Karin Söder var väldigt provokativ mot den grupp i folkpartiet som visat den starkaste kritiken mot det beskattade vårdnadsbidraget när hon ifrågasatte inkomstbortfallsprincipen. Det finns en tendens att just när det gäller denna för kvinnorna allra viktigaste socialförsäkring tala om att ta bort inkomstbortfallsprincipen. Jag tycker det är upprörande att man vill försäkra den ekonomiska tryggheten för kvinnorna som ändå i övrigt får betala så mycket för att de har ansvaret för vården av barnen.

Karin Söder nämnde också i sitt inlägg att man ville fortsätta att bygga ut föräldraförsäkringen i fråga om garantivån genom en förlängning av tiden. Det finns inget intresse för en sådan fortsatt utbyggnad från folkpartiets sida.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Karin Ahrlund (fp).

Nr 101

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Låt mig i detta sammanhang ta upp en detalj, nämligen den fråga som jag behandlade i min motion 1164. För dem det berör är det dock inte någon detalj.

Fr. o. m. den 1 januari 1978 utvidgades ersättningsreglerna inom föräldraförsäkringen, så att fadern fick möjlighet att inom ramen för ersättningsreglerna vid tillfällig vård av barn vara hemma även i samband med att det första barnet föddes. De nya reglerna syftade till att ge fadern en viss möjlighet att hjälpa till med vården av barnet redan i anslutning till födelsen. Enligt praxis, som fastställts av försäkringsdomstolen enligt äldre regler för vård av annat barn i familjen än det nyfödda, utgår ersättning om ledigheten påbörjas inom 30 dagar från barnets födelse. I avsaknad av motivuttalande i samband med att de nya reglerna antogs den 1 januari 1978 tillämpas fortfarande 30-dagarsregeln.

Frågan har redan tidigare varit uppe i riksdagen. I en interpellationsdebatt den 31 maj 1979 sade dåvarande socialministern följande:

”Med den utvidgade motivering som den här ledigheten nu har fått är det svårt att finna några skäl till att man skulle vägra en nybliven pappa att ta ut sin ledighet vid den tidpunkt då barnet kommer hem, även om det – t. ex. på grund av att barnet ligger i kuvös efter födelsen – skulle dröja mer än 30 dagar efter förlösningen. Det finns heller ingenting i lagtexten som hindrar myndigheterna från att tillämpa lagen på det sättet.”

Fortfarande har det emellertid inte skett någonting. Man har samma tolkning. I min motion har jag angett vilka konsekvenser detta kan få för vissa föräldrar, men det kan finnas anledning att peka på konsekvenserna även i dagens debatt.

Om ett barn föds för tidigt eller har någon sjukdom vid födelsen, så att vård krävs på BB längre tid än 30 dagar, förfaller rätten till ersättning. Ett barns sjukdom och kvarblivande på BB är i sig självt en belastning för föräldrarna. Det medför oro, väntan, tyngande resor m. m. Dessutom drabbas föräldrarna av något som de upplever som enbart byråkratiskt.

Utskottet har i betänkandet kommenterat flera motioner i ett sammanhang. Jag skall citera några meningar. Det står bl. a. följande:

”Utskottet anser att de problem som tagits upp i de förenämnda motionerna är värda beaktande. Samtidigt aktualiserar de frågan om hur långt man skall kunna gå i detaljreglering av olika situationer, där behov av tillfällig vård av barn kan uppkomma, utan att föräldraförsäkringen blir administrativt ohanterlig. En utvidgning av den nuvarande rätten till föräldrapenning medför också ökade kostnader för försäkringen.”

Min kommentar till denna skrivning är att jag i det fall som jag har tagit upp inte kan se någon som helst anledning till växande administration. Administrationen finns redan för att meddela sökande att de inte kan få någon ersättning. I vad gäller kostnaderna säger utskottet i realiteten att det är bra att samhället tjänar på att vissa föräldrar drabbas av olyckan att inte få friska barn.

En annan sak som jag vill citera och kommentera är följande skrivning:

”Föräldrapenningen har, mot bakgrund av uttalanden i propositionen 1976/77:117 om motiven för den fr. o. m. den 1 januari 1978 gällande bestämmelsen om faders särskilda rätt till föräldrapenning i samband med barns födelse, ansetts kunna utgå i samband med barnets hemkomst från sjukhuset oavsett tidpunkten för förlossningen.”

Detta strider i så fall mot vad som tillämpas. Senast i dag har en försäkringskassa meddelat en fader att han inte har rätt till den här ersättningen, eftersom det har förflutit mer än 30 dagar sedan barnet föddes. Med tanke på detta ärende är det intressant att frågan tas upp i försäkringsöverdomstolen. Enligt uppgifter som jag fått i dag har försäkringsöverdomstolen nyligen behandlat några ärenden rörande rätten för fader att få föräldrapenning för tillfällig vård av barn i samband med barns födelse – enligt 1977 och 1978 års regler – efter utgången av den i hittillsvarande praxis gällande tidsgränsen på 30 dagar från förlossningen. Dom i målen kommer att meddelas om några veckor.

Med hänsyn till dels det enhälliga utskottsuttalandet, dels pågående domstolsprövning yrkar jag inte bifall till motionen, men jag måste ändå ställa ett par frågor till utskottets talesmän.

1. Varför kunde inte utskottet avvakta domstolens ställningstagande och se om det fanns anledning att göra något uttalande?

2. Anser utskottet att den tolkning som nu görs är rimlig för de fäder som drabbas av att inte få någon ersättning i samband med barns födelse?

ERIC REJDNELL (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av Bengt Kindboms motion 1164 angående föräldrapenning. Bengt Kindbom tar i motionen upp de förändringar i förelärförsäkringen som trädde i kraft den 1 januari 1978 och som innebär en möjlighet för fadern att vara hemma även i samband med att det första barnet i familjen föds.

När man läser utskottets skrivning är det inte utan att man förvånas en aning. Trots att det är bevisat att försäkringskassorna inte tolkar den nya lagen så som jag förmodar att vi i detta hus förväntar oss, nöjer sig utskottet med att konstatera: ”Denna tolkning – – – har förts upp i försäkringsöverdomstolen för prövning.”

Jag anser att utskottet borde ha hört sig för i försäkringsrätterna om hur många överklagningsfall man har och därmed skaffat sig en klar uppfattning om hur lagen tolkas av försäkringskassornas personal. Som läget nu är betyder det att ett ganska stort antal föräldrar som trott på den nya lagstiftningen är besvikna.

Jag skall strax förklara varför jag anser att utskottet inte tagit sin uppgift på fullt allvar, genom att citera vad förutvarande socialministern Gabriel Romanus yttrade i en frågedebatt den 31 maj 1979. Men först vill jag gärna ta ett konkret exempel.

Jag har här i min hand uppgifter om ett överklagande till försäkringsrätten i

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

södra Sverige. Det gäller en flicka som föddes den 18 september förra året. Barnet fick läggas i kuvös de första dagarna. På grund av komplikationer remitterades barnet till specialistbehandling i Lund. Efter många turer kom slutligen barnet och modern hem den 16 oktober – alltså snudd på en månad efter barnets födelse. Den psykiska press denna tid innebar för föräldrarna är svår att fatta för en utomstående. Tidvis visste inte föräldrarna om barnet skulle klara de påfrestningar som sjukdomstillståndet innebar.

I och med att modern och barnet äntligen fick komma hem, såg föräldrarna – och då framför allt modern – fram emot att få dela ansvaret för barnets omvårdnad den första veckan i hemmet. Fadern begärde "pappaledighet" en vecka, dvs. i fem dagar. Beskedet från försäkringskassan blev först positivt, men det ändrades snabbt av en chefstjänsteman i negativ riktning på grund av att 30 dagar förflutit sedan barnet föddes. Prövningarna var alltså inte slut. Byråkratin måste också ha sitt utrymme. Tjänstemannen tolkade lagen bokstavligt – med rätt eller orätt.

Innan jag ställer en konkret fråga till utskottets ordförande – och jag skulle gärna ha sett att även socialminister Karin Söder varit kvar – vill jag återge delar av det svar som Gabriel Romanus gav i den frågedebatt från den 31 maj förra året som jag återropade tidigare. Bengt Kindbom har nyss citerat vissa delar av dåvarande socialministerns svar på frågan till honom, som gällde om han var "beredd att vidta åtgärder för att nuvarande praxis i fråga om när fadern får ta ut ledighet i samband med barns födelse ändras så att lagens intentioner följs i praktiken".

Den första delen har Bengt Kindbom här talat om, där Gabriel Romanus svarade: "Med den utvidgade motivering som den här ledigheten nu har fått är det svårt att finna några skäl till att man skulle vägra en nybliven pappa att ta ut sin ledighet" osv. Fortsättningsvis sade Gabriel Romanus: "Jag kan inte tala om för försäkringsöverdomstolen hur den skall döma. Om det skulle utbildas en praxis som inte tillgodoser rimliga önskemål får man ändra lagen. Men frågan om en sådan lagändring behövs får prövas i samband med det fortsatta reformarbetet på föräldraförsäkringens område, när vi ser hur myndigheterna tillämpar lagen."

I den fortsatta debatten vid detta tillfälle sade vidare förutvarande socialministern: "Är man inte nöjd med vad försäkringskassan beslutar, då är den rätta vägen att man överklagar. Då kommer försäkringsdomstolarna – de regionala och överdomstolen – att ta ställning, och då får vi se om det behövs någon justering av reglerna." Det är bara det kruzet att då har de dagar då man så väl behöver ledigheten passerat för länge sedan. Det visar sig nämligen i praktiken att det tar närmare två månader för försäkringskassan att vidarebefordra ett överklagningsärende till försäkringsrätten. Hur lång tid det sedan tar innan försäkringsrätten lämnar besked om sitt ställningstagande är ännu okänt – det är *bara* fem månader sedan den här överklagningen gjordes.

Med anledning av det relaterade fallet, som jag har dokumenterat här i min hand, vill jag gärna veta om utskottsordföranden – och det hade som sagt också varit intressant att få höra socialministerns syn på den här frågan –

anser att lagen efterföljs på det sätt som är avsett. Är det meningen att de som bäst behöver pappaledigheten skall bli offer för långdragen byråkrati? Kan man anse att utskottet behandlat Bengt Kindboms motion på ett seriöst sätt? Det här är frågor som verkligen fordrar klara och entydiga svar.

Herr talman! Om det – som i det här fallet – visar sig att lagen är svår att tolka av berörda tjänstemän, skall givetvis utskottet gå in och föreslå ett förtydligande. De som bäst behöver den här ledigheten skall inte bli nekade på grund av oklara bestämmelser.

Jag har inget yrkande.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det skall klart sägas ut att vad hela frågan om föräldraförsäkringen handlar om är att införa ett vårdnadsbidrag bakvägen.

Vänsterpartiet kommunisterna har många gånger tidigare gått emot tanken på vårdnadsbidrag. Vi har gjort det dels av ideologiska skäl, dels därför att ett införande av ett vårdnadsbidrag skulle försena jämlikheten mellan kvinnor och män, dels också därför att utbyggnaden av den så viktiga barnomsorgen därigenom skulle ytterligare försenas eller förhindras.

Under lågkonjunktur, när arbetslösheten är stor, passar det plötsligt igen att argumentera för modersmytsrollen och egenansvaret för hem och barn.

Men jag tror att de tiderna är förbi. Kvinnorna både vill och måste arbeta borta, förvärsarbeta – allt fler kvinnor, om också långt ifrån alla, har utbildat sig för det. Dessutom är många kvinnor ensamförsörjare.

I valrörelsen krävde moderaterna ett vårdnadsbidrag på 27 kr. per dag före skatt. Det är så högt moderaterna värderar kvinnornas insats för hemarbetet, för ansvaret för barn och familj. Nu ligger förslaget på 37 kr. om dagen. Det är en helt otillräcklig summa, om man skall försöka försörja sig på den. Om man är ensamförsörjare – som många kvinnor med sma barn är – är det omöjligt att klara sig på 37 kr. om dagen.

Herr talman! En utbyggd föräldraförsäkring kan tas som intäkt för att man skall slippa bygga ut barnomsorgen. Föräldraförsäkringen kan bli en kompensation för en utebliven barnomsorg, och vänsterpartiet kommunisterna vill varna för det. Efter att ha hört Karin Söders anförande finner jag det än mer motiverat att varna för detta förhållande. Det är sagt härifrån talarstolen att det skall bli en fortsättning, en utbyggd föräldraförsäkring, och med det en vårdnadsbidragsutveckling. En sådan utveckling är dålig, både för barnen och för föräldrarna. Inte ens femårsplanen när det gäller utbyggnaden av barnomsorgen kommer att hållas. Det fattas både daghems- och fritidshemsplatser. Hundratusentals barn köar förgäves för plats, och en utbyggd föräldraförsäkring kan tas som ytterligare intäkt för att man skall slippa bygga ut barnomsorgen.

Barnomsorgen är också på väg att privatiseras. I stället för 5 000 platser i familjedaghem enligt femårsplanen blir det 25 000 familjedaghemsplatser. Också andra mer eller mindre privata lösningar av barnomsorgen används ute i de olika kommunerna. En bra och en avgiftsfri barnomsorg är vad som

behövs, i stället för ett vårdnadsbidrag i sken av föräldraförsäkringen.

Sex timmars arbetsdag hör också samman med den här frågan. Den modell som gäller i dag, med möjlighet bara för småbarnsföräldrar - i de flesta fall då småbarnsmammor förstås - att arbeta sex timmar, tills barnet fyllt åtta år, missgynnar kvinnorna.

Sex timmars arbetsdag skall gälla för alla, med bibehållen lön. När detta krav är tillgodosett har vi kommit en bra bit på väg mot jämställdhet mellan kvinnor och män. Och då har också barnomsorgen fått en verklig kvalitetshöjning.

Vänsterpartiet kommunisterna har länge haft en principiell uppfattning i fråga om föräldraförsäkringen. Det är i och för sig bra att den byggs ut till tolv månader, men med de ekonomiska förutsättningar som nu föreligger och som föreslås finns det ingen möjlighet att försörja sig på försäkringen. I så fall skulle den ekonomiska ersättningen ha behövt vara betydligt större.

De förslag som förs fram i socialdemokraternas reservationer anser vänsterpartiet kommunisterna vara bättre - de ligger närmare våra synsätt. Hellre ett mindre antal dagar men med en riktig ersättning.

Herr talman! Det borde vara självklart att ledigheten kvoterar mellan föräldrarna. Båda föräldrarna har ansvar för barnet, och för barnet är det viktigt att vara med båda föräldrarna. Också här är reservanternas skrivningar starkare än skrivningen i utskottets betänkande, trots att även socialdemokraterna ställer ganska blygsamma krav på männens ansvar för barnen i sitt förslag om fördelning av föräldraledigheten. Nog borde männen kunna ta ansvar för mer än de 60 dagar som ingår i socialdemokraternas förslag.

Herr talman! Jag har här redogjort för vänsterpartiet kommunisternas principiella inställning i de här frågorna, och vi kommer mot den bakgrunden att i en votering stödja de socialdemokratiska reservationerna.

NILS CARLHAMRE (m):

Herr talman! Karin Söder påpekade helt korrekt att Doris Håviks första anförande var en historisk betraktelse. Låt mig tillägga att om man skall skriva historia är det klokt att antingen försöka skildra händelseförloppet korrekt eller vänta med hela hanteringen tills de närmast inblandande har hunnit kallas hädan.

Jag var med i den lilla arbetsgrupp som redan 1977 förberedde den dåvarande trepartiregeringens insatser i det familjepolitiska reformarbetet - insatser som fortsätter med det förslag vi nu har att behandla, vilket bygger på samma arbetsgrupps förslag. Att man säger att vi inte skulle ha brytt oss om att höra löntagargenerationerna känns litet otacksamt, när man minns hur vi slet med dessa organisationer. Vi hade åtminstone ett par ganska långa sammanträden med dem. Det kom förvisso fram en del kritiska synpunkter, och en del av dem kunde utnyttjas. Andra blev avvisade, såsom alltid brukar ske. Jag har ett levande minne av att det hårdaste motståndet kom från arbetsgivarsidan, närmare bestämt från de offentliga arbetsgivarna, och att det avsåg den lagfästa rätten till ledighet för småbarnsfamiljerna. Men nog

fanns arbetstagarorganisationerna med.

Doris Håvik sade också att en fullständig eller åtminstone 90-procentig ersättning för inkomstbortfallet är en förutsättning för att man skall kunna utnyttja föräldraledigheten. Det finns belägg för att det faktiskt inte är riktigt. Redan innan vi fick den lagfästa ledighetsrätten fanns en sådan rätt enligt avtal för statsanställda. Arbetsgruppen tog bl. a. reda på att möjligheten att ta ledigt i ett och ett halvt år med anledning av barnafödande utnyttjades i mycket stor utsträckning, fastän man på den tiden fick göra det helt på egen bekostnad. Den rätten utnyttjades, till mångas förvåning, framför allt av statsanställda med lägre och medelhöga inkomster.

Självfallet måste deras familjer ha fått göra betydande egna uppoffringar för att de skulle kunna ta ut denna ledighet. Jag tror också att många familjer som försöker kosta på sig samma ledighet nu, får göra ekonomiska uppoffringar, men dessa måste rimligen vara mindre när man åtminstone får 37 kr. om dagen för t. ex. en minskning av arbetstiden med 2 timmar om dagen.

Det kan väl, Doris Håvik, inte alltid vara rimligt att låta det bästa bli det godas fiende. 37 kr. är inte mycket, men det är mer än 0, och i den meningen är denna reform ett framsteg.

Det talas här mycket om ensamstående. Doris Håvik nämnde ett exempel, en ensamstående förälder som har en inkomst av 50 000 kr. men som inte vill minska sin arbetstid med 2 timmar utan med 4 timmar om dagen. Hur går det för den föräldern? Man kan, om man inte har alltför stora anspråk på exakthet, med huvudräkning och med tillgång till penna och papper lätt räkna ut hur det slår. Den föräldern har i alla fall med den behållna lönen, 25 000 kr. om året, med bostadstillägget, med bidragsförskottet och med det belopp som vi här diskuterar, en föräldrapenning på drygt 1 100 kr. i månaden, en inkomst som efter skatt ligger någonstans mellan 3 000 och 3 500 kr. i månaden beroende på hur dyr bostaden råkar vara. Jag vet att det verkligen inte är en summa på vilken man lever i sus och dus, men det är en summa på vilken icke så få fullständiga familjer med fulltidsarbetande familjeförsörjare lever på i det här landet. Nog är det alltså fråga om en förstärkning.

Man skall vidare inte helt se bort från att det fortfarande finns väldigt många för vilka de 37 kronorna är praktiskt taget ett nettotillskott. Det gäller dem som, med eller utan barn, av olika skäl inte kan ha någon egen inkomst och som nu i alla fall under en del av sin tid när de gör ett mycket viktigt och icke lätt arbete får åtminstone någon ersättning.

Det var väl Inga Lantz som sade att det här är ett sätt att införa ett vårdnadsbidrag – eller som vi kanske hellre säger en vårdnadsersättning – bakvägen. Inga Lantz har rätt till hälften. Visst kan man kalla detta en vårdnadsersättning, men det införs inte bakvägen utan helt öppet, via stora trappan. Det är i dag rätt många år sedan vi från moderata samlingspartiet föreslog just tekniken med utbyggd föräldraförsäkring för att tillgodose det, som vi ansåg, angelägna behovet av en vårdnadsersättning till småbarnsfamiljer. Det är ingenting att hymla med – det är så.

Nr 101

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

Det är inte heller något att hymla med att denna fortsättning av reformen inte är ett förslag som alldeles särskilt gläder folkpartiet. Det gjorde vi inte heller när vi behandlade denna fråga i arbetsgruppen. Men jag tycker folkpartiet skall mera hedras än häcklas för att man visar styrkan att i en koalitionsregering vara med på de villkor som där gäller, som gäller oss alla och som, fru Håvik och andra, har gällt även alla andra partier som under historiens gång varit hänvisade till att regera i koalition. Vi har flera gånger i denna kammare bevitnat hur flera andra av regeringspartierna fått göra icke helt lätta uppoffringar. Vi kommer att få bevittna flera sådana denna vecka. Att visa styrkan att kunna regera trots att man icke i alla stycken kan få precis som man vill – för det skall man hedras och inte häcklas.

DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Nils Carlshamre sade att jag gjorde en historisk betraktelse och talade om den intensiva kontakt man hade haft med löntagarorganisationerna när det gällde det förslag som var signerat Rune Gustavsson. Jag vill då erinra om den debatt som både Sven Aspling och jag förde med Rune Gustavsson i kammaren. Vi pekade på att han inte haft kontakt med löntagarorganisationerna förrän de stod inför fullbordat faktum, när propositionen var framlagd. Måntro om det är herr Carlshamre som har rätt eller om det är Rune Gustavsson, som inte motsade dessa påståenden i debatten. Han var på det klara med att man inte hade tagit de kontakter som den socialdemokratiska regeringen brukat göra innan man framlade sådana här propositioner.

Jag kan fortsätta vara historisk. När vi framlade förslaget om föräldraförsäkring och sex månaders ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen blev riksdagens beslut var moderaterna djupt oroade över att man inte byggde ut den till åtta månader. Det var på tok för litet med sex månader enligt inkomstbortfallsprincipen. – Ja ja, det var då det. Men nu diskuterar vi ju dagens mödor.

Departementschefen understryker i propositionen att ett ersättningsbelopp om 37 kr. per dag *ofta* täcker inkomstbortfallet för förälder med *normallön* som förkortar sin arbetstid till *tre fjärdedelar av normal arbetstid*. Betoningarna är mina – de finns inte i propositionen.

Det har förts en liten polemik på Expressens sidor mellan statssekreteraren och Gabriel Romanus. De har inte samma uppfattning om vad som är en god kompensation. Jag tycker också att Bonnie Bernström på ett utomordentligt sätt visat att det är oerhört att man vill ta bort rätten för kvinnor att få ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen.

Jag kan inte vederlägga siffrorna, men nog har både departementet och utskottsmajoriteten varit utomordentligt försiktiga med att utfästa någon kompensation för andra än föräldrar i normalinkomstlägen som förkortar sin arbetstid med två timmar.

Det är helt riktigt att man kan titta på hur förslaget slår på olika bidrag – det var också det som Bonnie Bernström och Karin Ahrland i sin motion ville att man skulle göra. De såg så allvarligt på detta att de ville uppskjuta

ställningstagandet till propositionen tills man hade klart för sig vad regeringen egentligen talade om.

Nr 101

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

NILS CARL SHAMRE (m) replik:

Herr talman! Doris Håvik har säkert under årens lopp från kammarens talarstol sagt mycket som jag inte sagt emot, även om det kunde ha funnits goda skäl till det. Det finns gränser i kammarens debattregler för hur mycket man kan hinna påpeka.

Det var alltså så att såväl löntagarnas som arbetsgivarnas organisationer hördes på ett mycket tidigt stadium, innan man utformade det fullständiga förslaget, och sedan åtminstone en gång till och därefter i tredje etappen vid sedvanlig remissbehandling, så nog var de med! Men jag har inte sagt att de var nöjda, långt därifrån. Det har inte heller fru Håvik fört på tal.

Sedan till de här siffrorna. Det är klart att 37 kr. inte är något heligt, 27 kr., som jag inte minns från den senaste valrörelsen utan snarast från den närmast föregående – men det kan ha sagts någon gång – är inte heller något heligt tal. Det kanske borde vara 40 eller 42 kr., kanske mer. Det har sagts ganska klart att här har vi en fråga om hur mycket pengar vi har råd med.

Men det är faktiskt inte så dåligt. Vi kan räkna litet grovt. Doris Håvik, för en gångs skull när vi inte har räknemaskinerna med oss. Den ensamstående förälder som det här gäller har 25 000 kr. i lön för halvtid om hon – eller han – hade 50 000 kr. från början. Sedan ger föräldrapenningen 13 300 kr., och så blir det ett bidragsförskott på 6 000 kr. Det ger 44 000 å 45 000 kr. i skattepliktig och icke behovsprövad inkomst. Till detta kommer ett bostadstillägg, som kan variera. Man räknar med 500–600 kr. i månaden. Då hamnar man vid en nettoinkomst någonstans mellan 3 000 och 3 500 kr. i månaden, motsvarande en förvärvsinkomst på mellan 50 000 och 60 000 kr. Det är inga märkvärdiga löner att leva på i dag. Men jag bara konstaterar att det faktiskt finns otäckt många i det här samhället som lever på en sådan summa – utan att förkorta sin arbetstid och utan att ha några små barn.

Så helt försumbart är alltså inte det här lilla beloppet, 37 kr. Sedan får vi väl hoppas att siffran kan ändras igen. Om inte annat så är det rätt angeläget att få den ändrad så att den blir jämt delbar med 4 igen; det är ett bekymmer att den inte är det just nu.

Sedan skulle jag gärna vilja säga några ord i frågan om pappaledigheten, som ingen har tagit upp. Jag vill i varje fall hinna säga så mycket att nog har utskottet tagit seriöst på motionen. Men att utskottet inte har kunnat avvakta ett utslag i försäkringsdomstolen tror jag man skall förklara bara med att inget utskott i dag egentligen kan avvakta någonting. Vi måste försöka hålla kammarens tempo.

En annan sak är att det faktiskt finns anledning att tro att den tolkning av bestämmelserna som utskottet beskriver – det fanns i varje fall då anledning att tro det – skall bli den vanliga tolkningen. Och utskottets skrivning i dag, som också riksdagen av allt att döma kommer att ställa sig bakom, bör ytterligare skjuta på i den riktningen, så att man får detta uppklarat. Och i den mån det inte sker vill åtminstone jag hoppas att man skall kunna få det

Onsdagen den
12 mars 1980

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen, m. m.*

tillrättat i samband med den utredning som vi här har hört talas om, eller i nästa etapp av utbyggnaden av denna försäkring.

DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Med anledning av herr Carlshamres räkneexempel vill jag säga att den förälder som har arbetat heltid och väljer att arbeta halvtid får inte 37 kr. om dagen utan 18:50. Och sedan kan ju tre månader med halvtid inte bli mer än ett halvår – sex månader. Då är det kanske litet fel att använda den årsinkomst som herr Carlshamre nämnde.

Det är nämligen så att om jag redan arbetar halvtid vid den tidpunkt då jag föder barnet och har rätt till föräldrapenning enligt garantibeloppet, då får jag 37 kr. om dagen. Men om jag arbetar heltid och går ned till halvtid, får jag 18:50. Och går jag ned till tre fjärdedels tid blir det en fjärdedel av garantibeloppet. Det borde kanske ha varit med i räkneexemplet.

Det må vara rätt, som herr Carlshamre säger, att ni hörde löntagarorganisationerna. Det hade kanske också varit intressant att få höra deras reaktion, eftersom vi vet att Göte Fridh hade en arbetsgrupp med täta och nära kontakter med löntagarorganisationerna. De var, som jag också citerade, en pådrivande kraft – de hade lyssnat för att få veta vilka reformer människor behövde – när vi fick den konstruktion som antogs när vi genomförde föräldraförsäkringen enligt inkomstbortfallsprincipen från den 1 januari 1974.

När det gäller garantinivån för dem som inget arbete har vill jag säga att det var socialdemokraterna som införde grundbeloppet. Det har legat för lågt på grund av inflationen. Om man nu har höjt det till 37 kr., så har vi också vissa erinringar emot detta i utskottet. Beloppet bör kunna delas jämnt i fjärdedelar, som jag tidigare tog upp. Det var ett mycket olyckligt belopp man stannade för, men vi hoppas som sagt på bättring. 40 kr. är kanske lättare, och herr Carlshamre var ju inne på det.

NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Doris Håvik är proffs på socialförsäkring, inte bara från socialförsäkringsutskottet utan också från försäkringskassan i Göteborg. Jag hade väl inte trott att det så snart skulle inträffa att jag fick ett nytt tillfälle att motsäga Doris Håvik på själva hennes fackområde.

Det finns inget arbetsvillkor för garantinivån. Man kan få 37 kr. om dagen, även om man inte jobbar alls. Det är faktiskt en av finesserna med systemet. Bara om man skall ha ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen, skall det finnas en korrespondens mellan hur mycket ledigt man tar och hur mycket man får ut i pengar. Hur man skall ta ut garantinivån kan man själv välja. Antingen kan man ta ut hela garantinivån under det antal månader den räcker till, eller också kan man dela den i hälften eller fjärdedelar och ta ut den under dubbelt så många resp. fyra gånger så många månader. Man behöver inte stanna hemma från jobbet ett visst antal timmar per dag för att bli berättigad till garantinivån.

DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Jag skall försöka ta detta pedagogiskt.

En hemmafru, som har rätt till hel föräldrapenning, får 37 kr. om dagen. En kvinna, som arbetar halvtid vid tiden för förlossningen och fortsätter att arbeta halvtid samt har rätt att få den särskilda föräldrapenningen enligt garantinivån, får fortfarande 37 kr. om dagen. Men den som arbetar heltid och går ned till halvtid får 18:50 kr. om dagen. Där har vi skillnaden i räkneexemplet. Herr Carlshamre får fråga herrarna på bänken. Det står i paragrafen tydligt att man får ut föräldrapenningen med ett belopp som motsvarar hel, halv eller fjärdedels garantinivå. Det är helt beroende på hur situationen är vid den tidpunkt då man skall ta ut detta grundbelopp.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Om vi skulle lämna det tekniska och matematiska och övergå till det politiska, kan jag konstatera att det här handlar om att införa ett vårdnadsbidrag, inte i sken av en föräldraförsäkring utan helt öppet. Det har alldeles nyss bekräftats av Nils Carlshamre, som är regeringens representant i denna fråga. Jag tycker dock att det i ärlighetens namn borde ha framgått också av propositionen att det är fråga om att införa ett vårdnadsbidrag.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag skall avge en röstförklaring. Jag kommer nämligen att biträda utskottsmajoritetens ståndpunkt – detta trots Karin Söders provokativa uttorkningar här i kammaren och trots att socialdemokraterna i sin motion har ett bra förslag om individualisering av föräldraförsäkringen så att den delas av mammorna och papporna.

Först till Karin Söder. Hon menade att om vi får större ekonomiska resurser, skall vi höja garantibeloppet men inte gå på inkomstbortfallsprincipen. Samma ståndpunkt hävdade Nils Carlshamre alldeles nyss. Skulle Karin Söder och Nils Carlshamre få rätt, innebär det en större stelbenthet i systemet samt en ökad svårighet att själv variera sin arbetstid. Det skulle i praktiken få till effekt att männen blir kvar på jobben och kvinnorna blir hemma. Det förlorar både männen och barnen på. För Karin Söders uttorkning finns inte något stöd i propositionen eller hos utskottsmajoriteten. För folkpartiets del ser vi det beslut som nu skall tas som ett första steg mot en utbyggnad enligt inkomstbortfallsprincipen. Något stöd från vår sida finns inte för den principiella hållning för ett vårdnadsbidrag som Karin Söder framförde.

Vi har trots allt under de senare åren haft en utveckling mot jämställdhet. Allt fler kvinnor har kommit ut på arbetsmarknaden, och utvecklingen och utbyggnaden av föräldraförsäkringen enligt inkomstbortfallsprincipen har givit en inkomstrygghet. Men fortfarande har omsorgen om barnen och omhändertagandet av hemmen framför allt blivit kvinnornas uppgift. Det gör att männen inte får del av den rikare dimension i tillvaron som kontakter med det egna hemmet och de egna barnen ger. För barnen är det nödvändigt att ha kontakter med och förebilder i sina fäder.

*Utbyggnad av
föräldraförsäk-
ringen. m. m.*

Skall 1980-talet bli det årtionde då männen tar det fulla ansvaret för barnen, då krävs att papporna utnyttjar föräldraförsäkringen. Den som inte under barnets första levnadsår knyter nära kontakter med sina barn kan aldrig ta igen den missen. Och vi vet ju att framför allt inom privata företag, av i och för sig förklarliga skäl, finns det ett tryck mot män att inte utnyttja föräldraförsäkringen.

Att männen i mindre utsträckning utnyttjar föräldraförsäkringen försvårar i sin tur för kvinnorna på arbetsmarknaden. Arbetsgivarna vet att när de anställer en yngre kvinna är det en "risk" att hon kommer att vara borta från arbetet för att vara hemma och vårda barn, men den risken behöver man inte ta med männen. Skall vi få en bättre jämställdhet på arbetsmarknaden, krävs det därför också att det blir regel att männen utnyttjar föräldraförsäkringen.

Bonnie Bernström och jag har motionerat med krav på att riksdagen anhåller att regeringen undersöker pappornas möjligheter att i praktiken utnyttja föräldraledigheten och att riksdagen uttalar att föräldraförsäkringen bör individualiseras i större omfattning, om det visar sig att pappornas ställning i föräldraförsäkringen i praktiken inte förbättras.

Utskottet håller med om att det behöver undersökas vilken jämställdhets-effekt föräldraförsäkringen har. Utskottet tar inte ställning till om det sedan skall leda till en individualisering av föräldraförsäkringen. I den socialdemokratiska motionen finns en bra skiss till hur en sådan individualisering skall kunna ske, även om det inte finns något specifikt yrkande just på denna punkt.

Jag menar att om den undersökning som nu skall komma till stånd visar att männen inte utnyttjar föräldraförsäkringen och att den början till högre utnyttjande från männens sida som nu finns inte snabbt utvecklas till att männen tar en långt större del i barnen och i familjelivet, då bör det leda till ett beslut här i riksdagen om att föräldraförsäkringen individualiseras.

Det är ett beslut som i så fall bör komma ganska snart. Vi har inte råd med ett decennium till där männen inte tar ansvaret för barn och familj.

NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Vi skall bara klara ut vad lagen faktiskt säger, och nu är det bäst att jag läser innantill. Det står på s. 4 i utskottets betänkande, 16 § lagen om föräldraförsäkring:

"Under sådan tid som anges i 13 § andra stycket" – dvs. de dagar som vi nu ökar ut försäkringen med – "utgår särskild föräldrapenning för dag, när förälder förvärvsarbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid, i enlighet med föräldrarnas önskan med ett belopp som motsvarar hel, halv eller fjärdedels garantinivå."

Om man minskar sin arbetstid med en fjärdedel eller med hälften, så väljer man själv efter egen önskan om man för den tiden skall ta ut hel, halv eller fjärdedels garantinivå från föräldraförsäkringen. Sedan är det helt självklart att ersättningen räcker fyra gånger så lång tid, om man nöjer sig med fjärdedelen, vilket jag dock inte tror att många gör. Väljer man att ta ut halv

garantinivå får man 19 kr., och väljer man att ta ut en fjärdedels garantinivå får man 10 kr. Beloppen är icke 18:50 resp. 9:25 kr. Detta beror på inprogrammerad generositet hos en stor dator i Sundsvall.

DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Det var just det som Nils Carlshamre nu har sagt som jag talade om för Karin Söder. Det är bara om man sänker sin arbetstid med två timmar, från åtta till sex timmar, som man får en något så när god kompensation. Men för låginkomsttagaren som arbetar halvtid eller bara en fjärdedel av tiden blir inte 19 resp. 10 kr. om dagen någon kompensation som vi kan ansluta oss till.

Jag vill passa på tillfället att från denna talarstol säga att jag med intresse har hört Bonnie Bernström och Olle Wästberg i Stockholm deklarerat att de inte kommer att ställa upp på något vårdnadsbidrag. De har också deklarerat att vi bör slå vakt om inkomstbortfallsprincipen. Jag noterar detta med stor tillfredsställelse och vill samtidigt uttala att jag förstår deras vanda just nu.

NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Jag vet att Doris Håvik är riktigt begåvad. Men i lagförslaget står inte det som Doris Håvik påstår. Så fort man i arbetstid har gått ned den första fjärdedelen, från 8 till 6 timmar, kan man jobba 6, 5,5, 4,5, 4, 3, 1 eller 0 timmar om dagen – det är likgiltigt. Man bestämmer själv hur mycket man vill jobba, och man bestämmer också själv om man för denna kvartstjänst, halva tjänst eller trekvartstjänst vill kompensera sig med hel, halv eller kvarts föräldrapenning.

DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Jag förstår att kammaren snart vill votera i detta ärende. Jag tror, även om jag inte känner mig speciellt smickrad över betyget, att det blir enklare om Nils Carlshamre och jag i lugn och ro sätter oss och läser lagen. Då skall vi räkna med papper och penna, så får vi se vem som har rätt i detta fall.

ERIC REJDNELL (fp):

Herr talman! Eftersom det tydligen är ganska svårt att få några klara besked från utskottet vill jag ånyo – vi har dock utskottets ordförande och utskottets talesman här – ställa följande fråga: Vad innefattas i begreppet "särskilda skäl", som krävs för att fadern skall ha rätt att utnyttja sina 10 dagar i samband med barns födelse även sedan 30 dagar från barnets födelse har gått till ända? Med hänvisning till det konkreta exempel som jag relaterade skulle det vara intressant att höra vad utskottets talesman anser faller under bedömningen särskilda skäl.

Det har sagts mig att utskottet inte har inhämtat uppgifter från försäkringsrätterna om hur många fall dessa har som gäller överklagning av beslut i sådana här ärenden. Därmed har inte heller utskottet skaffat sig en

klar bild av hur många som drabbas av att bli vägrade denna ledighet. Just den kategori som i första hand verkligen borde få chansen att utnyttja denna ledighet ställs utanför på grund av denna byråkratiska tolkning.

Jag hoppas att utskottets talesman kan ge ett besked om vad begreppet särskilda skäl inbegriper.

NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Om ingen annan vill göra det skall jag försöka ge ett besked. Begreppet särskilda skäl inbegriper bl. a. den situation som omnämns i motionen, att barnet inte kommer hem från BB i vanlig tid därför att det är sjukt och behöver ligga kvar på BB. Det är vad utskottet bl. a. menar med särskilda skäl.

ERIC REJDNELL (fp):

Herr talman! Då är det förvånansvärt att utskottet inte har förtydligat dessa bestämmelser, så att också tjänstemännen på försäkringskassorna kan tillämpa dem i praktiken. Man kan från försäkringskassorna plocka fram åtskilliga fall där denna tolkning inte har tillämpats. Det är beklagligt, och utskottet har enligt mitt förmenande tagit för lätt på sin uppgift när det gäller denna motion.

BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Det var fråga om på vilket sätt man tolkar detta, och jag konstaterar bara att den beskrivning av "särskilda skäl" som Nils Carlshamre ger inte stämmer med verkligheten. Jag har här ett fall från den 28 september, och jag har ett annat fall från i dag där man just har avvisat en fader som begärt att få ut denna ersättning. Man har hänvisat till att det är mer än 30 dagar sedan barnet föddes, och då utgår ingen ersättning. Nils Carlshamre sade tidigare att kammaren inte har tid att vänta på några ärenden, och det är jag väl medveten om. Men här var det fråga om några veckor, enligt den uppgift som jag har inhämtat i dag. Skulle det nu vara så att tolkningen fortfarande är densamma som tidigare så står ytterligare en grupp föräldrar i denna situation – just de föräldrar som drabbas av andra skäl, t. ex. att barnen är sjuka eller födda för tidigt, med all den oro det innebär. De drabbas också av den här byråkratiska omgången och går kanske miste om denna ersättning som föräldrar till friska barn får utan någon särskild omgång.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 1 av Sven Aspling m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sven Aspling begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkande 11 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Sven Aspling m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Doris Håvik begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 156

Mom. 2-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 6

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 2 av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Doris Håvik begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkande 11 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 2 av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Doris Håvik begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 156

Mom. 7-12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 4 Föredrogs näringsutskottets betänkande 1979/80:32 med anledning av propositionen 1979/80:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 i vad avser anslag inom industridepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkt 1

Medelstillskott till regionala utvecklingsfonder, m. m.

Regeringen hade i proposition 1979/80:101 bil. 8 (industridepartementet) under punkt 1 (s. 39 f.) föreslagit riksdagen att godkänna av föredragande

Nr 101

Onsdagen den
12 mars 1980

*Medelstillskott till
regionala utveck-
lingsfonder, m. m.*

Onsdagen den
12 mars 1980

*Medelstillskott till
regionala utveck-
lingsfonder, m. m.*

statsrådet förordade riktlinjer för garantigivning hos de regionala utvecklingsfonderna.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1979/80:1023 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 23 i ifrågavarande del) hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts angående verksamheten vid de regionala utvecklingsfonderna.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. med bifall till propositionen 1979/80:101 bil. 8 punkten 1 godkänna där angivna riktlinjer för garantigivning hos de regionala utvecklingsfonderna.
2. avslå motionen 1979/80:1023 yrkandet 23 i ifrågavarande del.

Reservation hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Thage Peterson, Lennart Pettersson och Rune Jonsson (alla s) som ansett att utskottet bort hemställa
att riksdagen skulle

1. (= utskottet),
2. med anledning av motionen 1979/80:1023 yrkandet 23 i ifrågavarande del som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anför.

WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! Jag vill med anledning av näringsutskottets betänkande nr 32 ta upp några punkter som där behandlas. Det gäller främst medelstillskott till de regionala utvecklingsfonderna under punkten B. 1.

Det är faktiskt så att vi i denna kammare i våras – alltså våren 1979 – tog ett beslut, efter ett socialdemokratiskt initiativ, om att de regionala utvecklingsfondernas utlåningsmöjligheter skulle ökas genom att en statlig kreditgaranti på 300 miljoner ställdes till fondernas förfogande.

Industriministern har i den proposition som vi nu behandlar gått ifrån det ursprungliga förslaget i viss mån. Visserligen får utvecklingsfonderna större ram, men fonderna skall själva teckna lånegarantin och de har först i efterhand möjlighet att få en förlusttäckning från staten med endast 50 %. Enligt det tidigare förslaget var meningen den att fonderna med en statlig garanti skulle ta upp lån i Investeringsbanken. De skulle också kunna ta upp lån i exempelvis AP-fonderna.

På det här sättet skulle utvecklingsfonderna ha större möjlighet att ställa upp för de mindre och medelstora företagen. Vi vet att i dagens läge har dessa företag stora svårigheter att få låna pengar.

Nu säger industriministern i propositionen att han räknar med, att under de närmaste åren de belopp som fonderna enligt nuvarande regler har rätt att ställa som lånegaranti kommer att uppgå till en summa som skulle motsvara den som riksdagen tidigare har uttalat sig för.

I avvaktan på erfarenhet av hur det här systemet kommer att fungera accepterar vi socialdemokrater t. v. detta förslag från industriministern. Men regeringen måste noga följa hur det föreslagna systemet fungerar i praktiken. Vi väntar oss också en första redovisning till riksdagen senast i budgetpropositionen 1981. Om ändringar då visar sig nödvändiga förutsätter vi att man tar hänsyn till vad riksdagen beslutade våren 1979.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den socialdemokratiska reservation som är fogad till betänkandet.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! I detta utskottsbetänkande behandlas, förutom medelstillskott till utvecklingsfonderna, också en centermotion, där Birgitta Hambræus och Ivar Franzén har yrkat att riksdagen hos regeringen anhåller att åtgärder vidtas för att satsningar på energisparande åtgärder inom näringslivet skall kunna fortsätta, så att ur energibesparingssynpunkt välmotiverade projekt kan genomföras. Ett enigt utskott har i anledning av motionen uttalat att det finns starka skäl för regeringen att i positiv andra pröva industriverkets förnyade framställning om ytterligare medel. Jag noterar detta med tillfredsställelse och tror att man kan hysa goda förhoppningar om att regeringen skall efterkomma det uttalade önskemålet.

Så till frågan om medelstillskott till utvecklingsfonderna. Jag tycker att den här reservationen hör till de mer omotiverade. Såvitt jag kan förstå skulle allt vad som tas upp i reservationen ha kunnat tas in i utskottets majoritetsskrivning, men det gavs tydligen aldrig tillfälle att resonera om en samskrivning. Man utelämnade ju i reservationen, klokt nog, det enda kontroversiella i motionen, nämligen den del där socialdemokraterna hävdade att regeringen hade ringa intresse för småföretagens situation. Det är ju alldeles riktigt att den skrivningen i motionen var omotiverad.

Det föreliggande förslaget visar, som många andra, att regeringen har vidtagit åtgärder för att främja de mindre och medelstora företagens verksamhet. Förslaget innebär att fonderna får teckna garantier för lån som företagen kan ta upp inom det ordinarie bankväsendet. Det får man göra inom en ram av 20 % av det egna kapitalet i fonderna. Regeringen har också föreslagit att staten skall ersätta 50 % av eventuellt uppkomna förluster. Jag tycker att detta är ett ganska bra förslag. Det har flera fördelar.

Med anledning av vad Wivi-Anne Radesjö sade om att regeringen inte har efterkommit riksdagens beslut i fjol vill jag säga att regeringen faktiskt fick i uppdrag av riksdagen att närmare undersöka på vilket sätt riksdagens beslut om en garantigivning på 300 milj. kr. skulle utformas. Jag tycker som sagt att det föreliggande förslaget är bra och att det bör prövas. Erfarenheten får sedan visa om det behöver justeras – det är alldeles givet. På den punkten instämmer jag i vad Wivi-Anne Radesjö sade här.

Fonderna får nu ett ökat ansvar, och det var en av målsättningarna när man

*Medelstillskott till
regionala utveck-
lingsfonder, m. m.*

byggde upp utvecklingsfonderna. Man regionaliserar verksamheten och ger fonderna ett självständigt ansvar. Man medverkar till att företagen kan få krediterna samlade i en och samma bank. Man stimulerar, vilket inte är minst viktigt, bankerna att engagera sig för de små företagen mer än vad de gjort hittills. Av en utredning häromsistens framgick att bankernas utlåning till småföretagen i relation till den totala utlåningen närmast hade minskat. De nu föreslagna åtgärderna är ett sätt att knyta bankerna närmare företagen och att engagera dem i denna verksamhet. Dessutom tror jag att samarbete mellan banker och utvecklingsfonder är bra och att det stimuleras genom den här verksamheten. Utvecklingsfonderna avlastas också en rad administrativa problem.

Vad gäller detta att man inte skulle uppnå en regionalisering av AP-fondens och investeringsfondens pengar vill jag säga att när det gäller investeringsfonden så är denna verksamhet redan i gång. Av den senaste redovisningen vid Investeringsbankens sammanträde förra fredagen kunde man notera att 178 milj. kr. är utlånade i kombinationslån, där utvecklingsfonden går in med ett visst belopp och Investeringsbanken sedan fyller på. Detta har, rationellt hanterat, visat sig vara en mycket bra form. Problemet är att Investeringsbanken inte får den respons man önskar. Man vill låna ut mer pengar. Man annonserar i dagarna i sin egen tidning Utblick och erbjuder ökat engagemang i denna verksamhet.

När det gäller AP-fonderna är väl frågan om man verkligen skall så att säga regionalisera AP-fondernas medel till riskkapital, som det ju är fråga om här. Jag tror att de som har intressen i AP-fonderna kanske skulle motsätta sig en sådan utveckling. När Industrikredit lånar upp pengar i AP-fonderna är det ändå mot betryggande säkerhet i fastigheter o. d. Men jag kan erinra om att vi har uttalat oss för en femte AP-fond med speciella villkor. Där kanske man då får möjlighet att tillgodose även småföretagen med AP-fondmedel.

Jag vill, herr talman, med detta yrka bifall till utskottets förslag.

WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! Jag beklagar verkligen att inte Johan Olsson i utskottet kunde gå med på en gemensam skrivning i betänkandet, för mot bakgrund av vad Johan Olsson nu sade var ju den här reservationen helt onödig. Men det är bara att beklaga detta.

Johan Olsson talar om de pengar som Investeringsbanken vill låna ut. Men frågan gällde att vi ville ha en statlig garanti. Det var så att säga vitsen med vår motion. Utvecklingsfondernas tidigare möjligheter att låna ut pengar och satsa riskvilligt kapital till förmån för de mindre och medelstora företagen skulle med en helt statlig garanti underlättas. Det är möjligheten till en direkt utlåning som saknas i förslaget.

JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Jag har inte avisat någon propå om att skriva oss samman på den här punkten – det var ju omröstning utan vidare diskussion. Men jag vill säga att som reservationen är formulerad kan jag gott ställa upp bakom den.

Vi är ju överens om att regeringen bör pröva den här verksamheten i fortsättningen, och jag tror inte att någonting i reservationen strider mot vad utskottsmajoriteten här anför.

Wivi-Anne Radesjö säger att det skulle vara bättre om staten utfärdade dessa garantier, men jag tror att det är en felaktig slutsats. Det skulle innebära att utvecklingsfonderna skulle bedriva en bankrörelse av betydligt större omfattning än den de nu har. F. n. kan de ge direktlån av medel som ställts till förfogande av statsmakterna. Jämsides därmed ställer Investeringsbanken upp, och man gör en gemensam utredning. Det är ju ett väldigt rationellt system. Skulle man ha ett system där utvecklingsfonderna stod för hela lånebeloppet, fick man täcka in hela lånet i Investeringsbanken, och då skulle det ju bli ytterligare en mellanhand. Vem betalar kostnaderna för det? Kommer man i så fall att kräva att Investeringsbanken skall låna ut till utvecklingsfonderna mot en låneränta som ligger ett par procent lägre, eller hur har man tänkt sig att lösa det? Med den ordning som Wivi-Anne Radesjö förespråkar skulle man ju i hög grad byråkratisera systemet, och jag tvivlar på att det är rätt väg att gå.

Jag tycker att den form för verksamheten som regeringen föreslagit är intressant, och det skall också bli intressant att se hur den utvecklas i framtiden. Det rör sig ju om ett ganska stort medelstillskott, och vi hoppas verkligen att företagen nu utnyttjar den här lånemöjligheten så att investeringsviljan och utvecklingen i småföretagen ökar. Jag tror att det finns goda förutsättningar för det.

WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! Vi har utvecklat våra invändningar mot förslaget i vår reservation. Efter att ha lyssnat till Johan Olssons inlägg här förutsätter jag att han röstar på den reservationen vid omröstningen här i kammaren.

JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Men, Wivi-Anne Radesjö, om man röstar på utskottets förslag så tillgodoser man ju också syftet med reservationen.

WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! Genom att rösta på reservationen får man ju in också det förslag som läggs fram där.

JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Det är klart att vi skall beakta förnuftiga synpunkter även om de framförs i en reservation.

Överläggningen var härmed avslutad.

TREDJE VICE TALMANNEN:

Voteringssignalerna är tydligen felaktiga i en del av riksdagshuset. Det har meddelats att någon av kammarens ledamöter under den förra voteringen inte nåddes av voteringssignalerna. Det finns ingen möjlighet att reparera

Nr 101

Onsdagen den
12 mars 1980

*Medelstillskott till
regionala utveck-
lingsfonder, m. m.*

felet i kväll, och vi vädjar därför till ledamöterna att vid de kommande voteringarna hålla sig i närheten av de områden där signalerna fungerar.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Wivi-Anne Radesjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 32 punkt 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Wivi-Anne Radesjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157

Nej - 158

Punkterna 2-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 5 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1979/80:38 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till Stöd till politiska partier och Allmänna val

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 6 Det kommunala partistödet

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1979/80:39 med anledning av motioner om det kommunala partistödet.

I detta betänkande behandlades motionerna

1979/80:1053 av Per Stenmarck och Göran Allmér (båda m), vari yrkats att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen om kommunalt partistöd, innebärande att det kommunala partistödet fick samma konstruktion som det statliga, dvs. med dels ett grundbelopp som var lika stort för alla partier, dels ett belopp som varierade med det antal mandat som resp. parti erhölet, samt

1979/80:1565 av Eric Rejdnell och Margot Håkansson (båda fp), vari hemställts att riksdagen beslutade hos regeringen anhålla om förslag

innebärande att lagstiftningen angående det kommunala partistödet ändrades så att stödet skulle utgå med dels ett grundbelopp lika för alla representerade partier, dels ett belopp i relation till antalet mandat.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1053 och 1979/80:1565.

Reservation hade avgivits av Anders Björck, Gunnar Biörck i Värmdö och Allan Ekström (alla m) vilka ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1979/80:1053 och 1979/80:1565 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anförde.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! År 1971 träffades en överenskommelse mellan riksdagspartierna om partistödets konstruktion. Det beslutades att det på riksplanel skulle införas ett grundbelopp för varje i riksdagen representerat parti som skulle kompletteras med ett rörligt bidrag som grundade sig på antalet erhållna mandat.

Motiveringen för att i botten lägga ett grundbidrag var naturligtvis att det var uppenbart att varje parti hade och har grundkostnader för sin verksamhet. Det är ju lika kostsamt att t. ex. sända en broschyr till alla hushåll i landet oavsett om man är ett stort eller litet parti. I viss utsträckning finns det också grundkostnader för den administration som är nödvändig för en partiorganisation. Partier som skall ställa upp i allmänna val behöver ju täcka hela landet. Det behövs ett centralt partikansli, informationsverksamhet och mycket annat som är gemensamt för de i riksdagen representerade partierna.

Detta gäller alltså partistödet på riksplanel. Rimligtvis, herr talman, borde förhållandena vara desamma på landstings- och kommunalplanet. Också här borde partierna erhålla grundstöd som sedan kompletteras med ett rörligt mandatbidrag. Men det går inte därför att lagen lägger hinder i vägen för de kommuner som vill tillämpa samma stödkonstruktion som finns på riksplanel och som duger gott där. Det är en orimlig situation.

Den överenskommelse som träffades mellan de politiska partierna 1971 var tidsbegränsad och gäller inte längre. Dess giltighet löpte ut för ett antal år sedan. Men det förutsattes 1971 att man ånyo skulle ta upp frågan om några år och göra en översyn. Tiden är sedan länge mogen att göra detta. Det kan inte vara rimligt att kommuner och landsting inte får tillämpa en ordning som onekligen är betydligt rättvisare än den stödform som kommuner och landsting nu tvingas att hålla sig till.

Herr talman! Det finns två motioner till årets riksmöte i ärendet från folkparti- och moderathåll. De går båda ut på att vi skall få möjlighet att kommunalt tillämpa det mera rättvisa system som gäller på riksplanel. Det är hög tid att initiativ tas i den riktningen. Konstitutionsutskottet, som borde ta ett sådant initiativ, skjuter emellertid frågan ifrån sig, vill inte ta i den, vill inte ta ställning. Det är självklart att utformningen av en eventuell nyordning

Nr 101

Onsdagen den
12 mars 1980

*Det kommunala
partistödet*

för partistödet måste bli föremål för partiöverläggningar. Det finns uppenbart förhållanden som måste diskuteras igenom noga för att det skall bli en rimlig konstruktion på kommun- och landstingsplanet. Men det är just detta som reservanterna vill. Vi begär en översyn och att den skall ske nu, och detta vill vi ge regeringen till känna. Om vi inte gör det är jag rädd för att vi fortsättningsvis kommer att leva under samma olyckliga och orimliga förhållanden som finns i dag och att det kommer att dröja innan någonting händer.

Ute bland kommunalmännen finns ett starkt gehör över partigränserna för en nyordning på området. Den som vill tillmötesgå den starka opinionen bör i dag rösta på reservationen, som kommer att föra frågan framåt nu.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Det framgick av Anders Björcks inlägg att de gällande reglerna för kommunalt partistöd har sin grund i 1971 års partistödsutredning. I den utredningen, vill jag påpeka, var samtliga fem riksdagspartier representerade, och utredningens förslag var enhälligt. Utredningsförslaget lades till grund för ett enhälligt riksdagsbeslut 1972. Därmed löstes också den segslitna tvist om partistödet konstruktion som hade orsakat så många debatter i riksdagen under 1960-talet.

1972 års beslut innebar en nyordning på så sätt att man lade fast principen att partistöd skulle utgå också med ett grundbidrag till riksdagspartierna, ett grundbidrag som sattes relativt högt för att också täcka in rikspartiernas kostnader för informationsverksamhet i kommuner och landsting. Med den lösningen kunde det kommunala partistödet inskränkas till ett rent mandatstöd, lika för varje plats som partiet blivit tilldelat i kommunfullmäktig- och landstingsval.

Det var ingen tillfällighet att partistödsutredningen och riksdagen stannade för den här lösningen. För det första är den svenska demokratin och det svenska parlamentariska systemet sedan lång tid grundade på förekomsten av rikspartier, som täcker hela landet och som svarar för en betydelsefull informationsuppgift i samhället, ända ned till den kommunala nivån. Här ligger ju själva upprinnelsen till idén att man skall ha ett partistöd.

För det andra: Den omständigheten att man lade grundbidraget helt på riksnivån, och inte konstruerade något särskilt grundbidrag på den kommunala nivån, berodde på riskerna för att partierna kunde tänkas uppträda under flera olika fraktionsnamn i kommunalvalen och på det sättet tillskansa sig större grundbidrag än det avsedda. Det är möjligt att de etablerade rikspartierna i ett inledande skede skulle ha hållit sig för goda för den sortens manipulationer, men teoretiskt fanns risken där.

Moderaterna påpekar nu att kontraktstiden har löpt ut för 1972 års överenskommelse och att systemet därför måste förändras. Jag ställer mig, herr talman, tveksam till den sortens argument. Huvudfrågan är ju om systemet har fungerat bra eller dåligt under den tid som har gått, men moderaterna har inte lyckats förklara att systemet har varit dåligt.

I den reservation som moderaterna har fogat till utskottsbetänkandet anvisar man heller inte något förslag till ändring, utan man begär bara en översyn av partistödet. Att nu begära en översyn för översynens egen skull kan väl inte vara nödvändigt: vårt utredningsväsende är tillräckligt omfattande ändå och tillräckligt dyrbart som det är utan att vi skall öka floran av utredningar ännu mer.

Sammanfattningsvis finner jag, herr talman, att vi kan leva vidare ännu en tid med de regler som vi har. Jag ber därför avslutningsvis att få yrka bifall till utskottets hemställan.

ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Det är faktiskt på det sättet att vi inte begär en översyn för översynens egen skull, utan att vi begär en översyn med inriktning mot att få samma ordning på rikspanet och på landstings- och kommunalplanet. Detta framgår klart av den moderata reservationen. Den har den här inriktningen, och de som tycker att detta är en riktig ordning skall naturligtvis stödja reservationen.

Det är också så, herr talman, att den här ordningen åtminstone tidigare principiellt sett har haft ett gediget stöd även inom centerpartiet och folkpartiet.

Det är riktigt att 1971 års överenskommelse var enhällig, men den var också enhällig när det gällde a) att göra den tidsbegränsad och b) att efter denna tidsbegränsning ta upp den till förnyad prövning. Vi vet varför överenskommelsen år 1971 fick den konstruktion som den fick. Att man inte löpte linan ut och införde den här typen av stöd på alla tre nivåerna berodde på att man på socialdemokratiskt håll över huvud taget inte ville ha något grundstöd, medan folkpartiet, centern och moderaterna ville ha grundstöd på alla tre nivåerna, och då möttes man på halva vägen. Detta är bakgrunden till att vi alls fick den här typen av överenskommelse. Jag kan inte förstå vad det är som har tillkommit sedan dess som gör att exempelvis centerpartiet uppenbarligen har ändrat uppfattning om detta.

Herr talman! Det tar tid att genomföra en sådan här förändring. Vi måste ha överläggningar mellan partierna, och det är ändå rimligt att initiativet till sådana överläggningar kommer från Sveriges riksdag. Jag är naturligtvis smickrad över att utskottet – inte minst utskottets socialdemokrater – har så stort förtroende för den borgerliga regeringen att man säger: Gånge denna kalk ifrån oss – låt regeringen ta ansvaret för frågan. Men jag tycker ändå det är rätt ynkligt att riksdagens konstitutionsutskott inte vågar ge ifrån sig det allra minsta lilla pip i den här frågan.

SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! En sak måste vi klara ut allra först.

Av moderatmotionerna och debattinläggen får man intrycket att något grundbidrag över huvud taget inte existerar. Det är ju fel. Vi har ett enda grundbidrag för alla tre nivåerna: riksdag, landsting, kommunfullmäktige. Och grundbidraget till rikspartierna är med avsikt satt högt, så att

rikspartierna kan slussa pengar ner till läns- och kommunnivå, använda dem till kursverksamhet eller på annat sätt driva informationsverksamhet på olika nivåer med hjälp av partistödet.

Fördelarna med systemet är uppenbara:

1. Staten tar på sig vissa kostnader som kommunerna därmed slipper undan. Jag tror med förlov sagt, Anders Björck, att kommunalkvinnor och kommunalmän – jag nämner dem i den ordningen – inte är särskilt glada åt att ta på sig ökade kommunala utgifter som staten i dag svarar för.

2. Kommunerna slipper ifrån bekymret att avgöra vilka grupperingar i fullmäktige som skall anses vara partier. Den prövningen gör man på central nivå, och där är det ingen svårighet att göra prövningen.

Vi har, Anders Björck, inom centern inte ändrat uppfattning. Vi fick 1972 igenom ett grundbidrag, och vid det står vi fast. De som ändrat uppfattning i den här frågan är moderaterna, som under 1960-talet envist motsatte sig ett partistödet över huvud taget.

Jag gläder mig naturligtvis åt moderaternas ändrade uppfattning i frågan. Jag förvånar mig bara över att man går från den ena ytterligheten till den andra.

ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Det händer ju att folk ändrar uppfattning, säger herr Nordin. Ja, det känns verkligen förunderligt att sitta i denna kammare och höra en centerpartist sjunga centralismens höga visa i de allra vackraste tonarter. Så bra, säger herr Nordin för sitt partis räkning, att det här sköts centralt, att det är statliga pengar som slussas ner – det var det uttrycket herr Nordin använde – till landsting och kommuner. Och herr Nordin säger att det är ju skönt att kommunerna slipper ta ansvaret för sina egna angelägenheter, nämligen att portionera ut pengar till de partier som finns representerade kommunalt.

Jag förmodar att i enlighet med den logiken vill herr Nordin även ta ifrån kommunerna rätten att bestämma beloppen. Men kan vi ändå inte ge kommunalkvinnorna och kommunalmännen, för att nu ta dem i herr Nordins ordning, det förtroendet att om de så önskar skall de, med stöd av gällande lag, kunna införa samma ordning i kommunerna som vi tycker är rimlig på riksplanet?

Nej, det är nog bra med en viss centralism, men den får ju inte gå till överdrift, som nu är fallet när det gäller centerpartiet.

Sedan säger herr Nordin: Ja, men det här kan ju innebära att kommunerna får ökade kostnader. Jag tycker det är en hedervärd ambition att hålla de kommunala kostnaderna nere. Den frågan blir ju snart aktuell här i kammaren, och kan vi mötas på den punkten genom att centerpartiet sluter upp helhjärtat där, så är det bara bra. Men det står uttryckligen på s. 2 i betänkandet, under rubriken Frågans tidigare behandling, att det förhållandet att vi i landsting och i kommuner inför ett grundbidrag inte behöver innebära att det totala beloppet ökar. Man kan i en kommun anslå samma belopp som tidigare, t. ex. 200 000 kr., och se till att fördelningen av dessa 200 000 kr. sker dels med hjälp av ett grundbidrag, dels med hjälp av ett

rörligt mandatbidrag. Det behöver inte kosta ett öre mera, om man nu inte vill det.

Moderata samlingspartiet har naturligtvis inte ändrat uppfattning när det gäller partistödets konstruktion. Det är den frågan vi diskuterar i dag, herr Nordin, inte om vi skall ha partistöd eller inte – den frågan står inte på dagens föredragningslista. Vi har, som likaledes framgår av s. 2 i betänkandet, väckt motioner i exakt samma riktning 1974, 1976, 1977 och 1979. Någon helomvändning från vår sida handlar det alltså verkligen inte om.

Vi har inte ändrat uppfattning, säger herr Nordin. Men ni hade ju i alla fall tidigare den uppfattningen att vi skall ha ett mandatstöd och ett grundstöd på landstingsplanet och på det kommunala planet. Om ni nu har samma uppfattning men röstar på annat sätt leder det tankarna tillbaka till von Helands herostratiskt ryktbara inlägg där han framhöll att han inte hade ändrat uppfattning, men väl sitt votum, och röstade mot sin egen övertygelse.

SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! Det är väl ändå så, Anders Björck, att det när man kommunalt skall ta ställning är ett problem att avgöra huruvida en gruppering i fullmäktige är ett parti eller inte. Det problemet har jag sett behandlat i en moderat motion – jag vill minnas att den var väckt av herr Strindberg – för några år sedan, där det påpekades att grundstödet naturligtvis inte skulle utgå till några andra grupperingar än sådana som var anslutna till vad som kunde betecknas som ett riksparti. Problemet finns alltså, och det har uppmärksammats av herr Björcks partikamrater. Men problemet blir inte lika stort med nuvarande ordning, där stödet utgår till de etablerade rikspartierna.

Herr Björck gör det fortfarande lätt för sig när han tror att frågan är så enkel att man utan vidare kan göra en omfördelning inom ramen för ett partistöd som utgår i en kommun, t. ex. om 200 000 kr., mellan ett grundstöd och ett mandatstöd. Jag tror inte att det blir så enkelt i verkligheten. Vissa partier skulle få en minskning av sitt stöd i det nya läget, och en del skulle få en ökning. Är det någon som tror att de partier som skulle få ett minskat stöd skulle foga sig i det utan vidare? Nej, de skulle se till att de hölls skadeslösa. Det enda som då händer, Anders Björck, är att den kommunala utgiften för ändamålet ökar, och det är inte något skattebetalarintresse.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Det har ju ordats ganska mycket om på vilka grunder partistödet utgår, och jag skall inte fortsätta den debatten. Jag skulle bara vilja göra en röstförklaring, innebärande att vi från folkpartiet som står bakom motionen 1565 kommer att stödja reservationen.

Jag skulle också vilja fråga Sven-Erik Nordin, som är utskottets talesman, om det inte är rimligt att man har samma ordning i kommuner och i landsting som vad vi har här i riksdagen. Jag tycker att den förklaring jag har fått här är

Nr 101

Onsdagen den
12 mars 1980

*Det kommunala
partistödet*

mycket dålig. De små partierna i landsting och i kommuner befinner sig i ett mycket sämre läge än de stora.

SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! Det tycks vara en hopplös uppgift att förklara innebörden i det beslut som riksdagen var så enig om 1972, när man sade att grundbidraget skulle utges av statsmedel, grundbidraget skulle sättas så högt att det täckte riksdagsnivån, landstingsnivån och kommunnivån. Det är där grundbidraget har legat under åtta år. Det ligger där fortfarande, och det skulle mycket väl kunna fortsätta att ligga där om vi har råd att hålla de här pengarna kvar i sitt rätta penningvärde.

Jag förvänar mig över att man så envist upprepar påståendet att vi inte har ett grundbidrag som är avpassat efter det här ändamålet. Det torde behövas en riksdagsdebatt till innan det går upp för en del personer här i kammaren.

MARGOT HÅKANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tror att det behövs ganska många debatter innan utskottets talesman förstår vad vi som stöder reservationen talar om. Det är riktigt att riksdagen har fattat ett beslut 1971 som trädde i verkställighet 1972. Men det beslutet gynnar de stora partierna. Det är mycket möjligt att utvecklingen av de kommunala och landstingskommunala partistöden inte hade blivit så kostsam för kommunerna och landstingen om de hade haft en annan konstruktion.

Det är ganska märkligt att centern har gått ifrån sin ståndpunkt alldeles. Visst är det rimligt att man får samma förmåner i partistödshänseende i landsting och kommuner som man har rikspolitiskt!

Folkpartiet har vid landsmötena 1977 och 1978 ställt sig bakom att principerna i konstruktionen av det kommunala och landstingskommunala partistödet skall vara desamma som när det gäller det rikspolitiska partistödet. Folkpartiet har också sagt att det är viktigt att de politiska partierna är ense om hur den konstruktionen skall genomföras.

Jag tycker att det är svagt av utskottet att reagera som det gör. Man säger att utskottet förutsätter att regeringen följer partistödsfrågorna med uppmärksamhet. Vad innebär det egentligen för någonting? Jag tycker att utskottet kunde ha kostat på sig att i alla fall stödja moderaternas förslag här. De har inte begärt så mycket som vi yrkar på i folkpartimotionen, nämligen en lagändring. Det finns vissa kommuner som troligen har överträtt lagarna och försökt konstruera stödet på annat sätt. Det vore bra om man kunde rätta till det. Det kommer att bli svårare och svårare att rätta till det ju mer partistödet i kommuner och landsting stiger.

SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! Det är bara att konstatera att det råder oenighet inom folkpartiet, och det är väl ingen nyhet. Den fråga som Margot Håkansson nu ställer till mig kunde hon lika gärna ha ställt till sina partikamrater i utskottet.

Då hade saken varit utredd före den här debatten. Jag gratulerar till det fortsatta umgänget inom partiet i den vägen.

Nr 101

Onsdagen den
12 mars 1980

*Det kommunala
partistödet*

MARGOT HÅKANSSON (fp) replik:

Herr talman! Det kanske är en riktig erinran att jag kunde ha talat med mina partikamrater, och det har jag och Eric Rejdnell också gjort sedan beslutet var fattat.

Jag tror att vi måste gå den här vägen inom en ganska snar framtid. Den situation vi nu har är orimlig: Stora partier gynnas mycket mer än de små partierna både i landsting och kommun.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Ändrade regler för det kommunala partistödet har aktualiserats vid flera tillfällen. Medan det statliga partistödet utgår dels som grundbidrag, dels som mandatbaserat bidrag, utgår det kommunala partistödet enbart som mandatbidrag. För en anpassning av det kommunala partistödet till de statliga reglerna talar bl. a. att vissa kostnader är lika för partierna, oavsett mandatantalet.

Nuvarande regler bygger, som anförts, på en överenskommelse mellan riksdagspartierna i 1971 års partistödsutredning. Utskottet anför att frågan om det kommunala partistödets konstruktion bör prövas inom ramen för en allmän översyn av partistödet och att en sådan översyn bör komma till stånd först efter överläggning mellan de partier som stod bakom den tidigare överenskommelsen.

Så långt är det gott och väl. Men jag tycker att Sven-Erik Nordin är onödigt låst till den nu gällande ordningen. Nog finns det väl, Sven-Erik Nordin, goda skäl att ta upp frågan till prövning – och utskottet säger också att en sådan prövning kan ske. De problem som Sven-Erik Nordin tror sig se om man ändrar reglerna för det kommunala partistödet kan säkert de politiska partierna lösa i en sådan överläggning.

Vpk:s riksdagsgrupp anser det motiverat att överläggningar mellan partierna för en översyn av partistödsbestämmelserna kommer till stånd. Vi förutsätter att de partier som står bakom konstitutionsutskottets uttalande också är beredda att medverka härtill. Därför kommer vi att stödja utskottet i voteringen.

SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! Nils Berndtsons resonemang har jag viss förståelse för. Han säger att visst finns det väl skäl som talar både för och emot. Jag skulle vilja rekommendera Nils Berndtson att läsa igenom 1971 års partistödsutredning – det är ingen tjock bok. Det visar sig där hur oändligt svårt det var, trots att man hade ambitionen att i första omgången lösa den här frågan enligt de tankegångar som Anders Björck och Margot Håkansson här har framfört. Det lyckades inte. Och trots att vi nu har åtta års erfarenheter har vi ännu inte fått fram några argument som gör det möjligt att välja den lösning som man för åtta år sedan tänkte sig. Så besvärlig är den här frågan.

177

Det är av det skälet som jag gärna ser fram emot att någon här – kvinna eller man – kan komma med en lösning på den gordiska knut som faktiskt föreligger. Det är ett svårt praktiskt problem.

Visst har jag förståelse för att man kan besluta så och så på ett landsmöte. Men det är strax litet värre när man skall försöka skriva en författning enligt de tankarna. Det är det som är problemet, herr talman.

NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag menar att det finns flera frågor som motiverar att partierna börjar se på dessa ting. Flera frågor om stödet till olika partigrupper i kommunerna kunde bli föremål för en samtidig prövning.

Sedan tycker jag fortfarande att det är synd om Sven-Erik Nordin söker rada upp en massa reservationer och svårigheter i det här jobbet. Utskottet har ju ändå sagt att frågan bör prövas inom ramen för en allmän översyn av partistödet och att en sådan översyn bör föregås av överläggningar mellan partierna. Om det är detta som utskottet menar, då är vi beredda att stödja det och medverka till att sådana överläggningar kommer till stånd.

För vpk:s del kan jag alltså säga att vi är beredda att på allt sätt medverka till att partierna kommer samman för att pröva dessa frågor. Jag hoppas också att de övriga partierna har samma intresse.

YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! Det är inte utan intresse man tar del av den oenighet som tycks råda mellan de borgerliga partierna i denna fråga, när det så hårt diskuteras vem som har ändrat uppfattning. Det kanske blir så där, när röstsiffrorna åker hiss. För det ena partiet är det upp och för det andra ner.

På socialdemokratiskt håll har vi emellertid inte ändrat uppfattning. Eftersom det nuvarande systemet är grundat på 1971 års partistödsutredning och överenskommelsen om en samordning av det statliga och det kommunala partistödet, då det klart sades ifrån att grundstödet skulle ligga på riksplanet, bör man väl fortsätta att tillämpa detta system tills någon ny överenskommelse har träffats. Vi anser att konstruktionen med en fördelning skall prövas först vid en allmän översyn av partistödet. En sådan allmän översyn skall föregås av överläggningar mellan de partier som stod bakom den tidigare överenskommelsen. Sådana överläggningar borde vara möjliga, även om motsättningarna mellan partierna just nu tycks vara särskilt stora. De bör kunna klaras av på partiplanet. Därför finns det rimligtvis inga skäl för riksdagen att ta initiativ på denna punkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Herr Nyquist säger att frågan om en förändring av partistödet, så att man kan få grundbidrag även kommunalt och landstingskommunalt, bör behandlas i samband med en allmän översyn av partistödet. Det är utmärkt då, tycker jag, att herr Nyquist skall rösta på reservationen.

för där står ordagrant följande: "Eftersom tiden för denna överenskommelse löpt ut bör enligt utskottet en allmän översyn av partistödet nu komma till stånd."

Jag välkomnar herr Nyquist till den grupp som här uppenbarligen kommer att stödja reservationen. Till den gruppen skulle jag även vilja inbjuda herr Berndtson, vars anföranden här har varit en mycket bra argumentation för att just stödja reservationen. Det enda som fattades i hans argumentation var att han inte yrkade bifall till reservationen.

Sedan är det på det sättet, herr Nyquist, att de borgerliga partierna kanske är litet oeniga i denna fråga. Jag tycker inte att det är någon svaghet att ibland tillåta sig att ha olika uppfattningar. Förr i världen, när ett annat parti satt vid makten, fanns det i denna kammare ledamöter som inte ens vågade ifrågasätta tryckfelen i regeringens propositioner. Till den kategorin tycker jag inte att några av de borgerliga ledamöterna hör.

YNGVE NYQUIST (s) replik:

Herr talman! Herr Björck noterar att jag vill ha en allmän översyn, och visst vill jag det. Men om han hade lyssnat ordentligt, hade han också hört att jag sade att denna allmänna översyn naturligtvis skall föregås av överläggningar mellan de partier som stod bakom den tidigare överenskommelsen. Jag anser att en sådan överläggning självklart bör kunna klaras även i ett hårt politiskt klimat. Sedan får vi se vad vi får ut av det och vilka fördelarna kan bli så småningom.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar Anders Björck för inbjudan att stödja reservationen, men tillåt mig att hysa väl så stor tro på partisekreterarnas förmåga att ta initiativ som på regeringens.

Om partierna tar initiativ till överläggningar, så tror jag att det kommer att bli resultat och att man kommer att lösa de olika frågorna, därför att man har kunskaperna om vilka problem det gäller att knäcka. Att sådana överläggningar kommer till stånd tycker jag att vi alla bör kunna medverka till, och jag hoppas att alla partier utifrån vad utskottet här säger också är beredda att medverka till förberedande överläggningar i syfte att få till stånd en översyn av partistödsbestämmelserna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Anders Björck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Anders Björck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkande 39 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Anders Björck m. fl.

Nr 101

Onsdagen den
12 mars 1980

*Det kommunala
partistödet*

Onsdagen den
12 mars 1980

*Anslag till hov-
och slottsstaterna*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Anders Björck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 235

Nej - 76

§ 7 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1979/80:40 med anledning av i propositionen 1979/80:100 framlagda förslag om anslag till Nämnden för samhällsinformation och till Viss informationsverksamhet jämte motion

Finansutskottets betänkanden

1979/80:16 med anledning av propositionen 1979/80:100 bilagorna 2 och 3 såvitt avser moderniseringen av det statliga budgetsystemet m. m. jämte motion

1979/80:17 med anledning av riksdagens revisorers förslag (1979/80:4) angående programbudgetering hos civila myndigheter

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 8 Föredrogs finansutskottets betänkande 1979/80:18 med anledning av i propositionen 1979/80:100 framlagda förslag såvitt avser de kungl. hov- och slottsstaterna.

Punkt 1

Anslag till hov- och slottsstaterna

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill på vpk-gruppens vägnar deklarerat att gruppen inte deltar i beslutet i detta ärende.

En statschef måste, oavsett om landet har en monarkistisk eller republikansk statsform, ha ett apanage, och detta hade det väl inte varit skäl att göra så mycket väsen av under vanliga omständigheter. Nu förhåller det sig emellertid så, att kungahuset också har inkomster av annat slag. Dessa inkomster, som vilar på synnerligen diskutabel grund, behandlas i nästa ärende. Med anledning av att finansutskottet vägrar medverka till att klara ut denna tivelaktiga affär vill vi i vår tur inte delta i beslutet om apanaget. Vi har velat få detta noterat till kammarens protokoll.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Onsdagen den
12 mars 1980

Föredrogs finansutskottets betänkande 1979/80:19 med anledning av motion om en utredning rörande Guadeloupemedlen.

I detta betänkande behandlades motionen 1979/80:770 av Axel Andersson m. fl. (s), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde om en utredning som undersökte kungahusets lagliga rätt till den s. k. Guadelouperäntan.

*Guadeloupemed-
len*

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:770.

AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! I vår motion 770 till årets riksmöte har vi föreslagit att riksdagen hos regeringen hemställer om en utredning av den rättsliga grunden för kungens Guadelouperänta.

Finansutskottet har mycket ordkargt avstyrkt motionen med motiveringen att frågan tidigare behandlats av riksdagen – både av 1957 års riksdag och vid 1977/78 års riksmöte – och att begäran då avslagits.

Vidare säger utskottet att det inte "i den nu aktuella motionen anförts några synpunkter som föranleder utskottet att ha en annan uppfattning än vid 1977/78 års riksmöte".

Hur gick det då till när den smarte kronprins Karl Johan (sedermera kung Karl XIV Johan) manövrerade de ärevördiga ständerna dit han ville – att fatta beslut om en årlig förstärkning av den regerande Bernadottens kassa med 200 000 riksdaler så länge en Bernadotte satt på Sveriges tron? Vid myntreformen i slutet av 1800-talet höjdes beloppet till 300 000 kr., och så har det varit varje år därefter.

Förhistorien är i korthet följande: Som ersättning för svenskt deltagande i 1813–1814 års härnadståg mot Napoleons Frankrike fick Sverige av England den ursprungligen franska ön Guadeloupe. När England 1814 åtog sig att återställa ön till Frankrike kompengades enligt engelska parlamentsprotokoll *Sverige* med 1 miljon pund eller 24 miljoner pariserfrancs, i den valuta man ville ha.

Den 12 juni 1814 tog den engelske utrikesministern Castlereagh upp ersättningstraktaten för ratificering i det engelska underhuset. Låt mig, herr talman, återge hans inledningsord på originalspråket:

"First the sum proposed to be given to Sweden in consideration of the abandonment of her claims on the Island of Guadeloupe."

Det rörde sig således om det belopp som skulle tillställas *Sverige* för att vårt land givit upp sina anspråk på ön.

Att sedan ersättningstraktaten utformades på sedvanligt sätt förändrade ingenting i sak. Man skrev som brukligt var på den tiden, och jag ber att få citera den svenska översättningen:

"Hans Storbritanniska Majestät utfäste sig att till Hans Svenska Majestät utbetala summan."

Karl Johan och hans efterkommande omnämndes inte. Denna destinerings av pengarna behagade icke den svenske kronprinsen och tronföljaren. Han satte omedelbart i gång förberedelserna som skulle komma att leda till den eviga räntan.

Det gällde att få ständerna att tro att den engelska ersättningen på 24 miljoner pariserfrancs var avsedd för det svenska kungahuset och *inte* för konungariket Sverige, såsom det engelska parlamentet bestämt.

Efter nästan ett års bearbetning lyckades Karl Johan att få enighet i konseljen om en av de märkligaste kungliga propositioner som någonsin expedierats till en svensk riksdag. Av propositionen framgick att kungligheterna av nåd och välvilja avstod från det man ville se som "sin" egendom, på villkor att riksgäldskontoret till Bernadotterna på Sveriges tron i evighet årligen utbetalade 200 000 riksdaler, åtminstone så länge det satt en Bernadotte på tronen – och det gör det ju nu.

Det tog tid och kostade mycket pengar att förmå statsrådet att biträda propositionen. De två statsråd – utrikesstatsministern och hovkanslern – som från början biträtt de kungliga önskemålen belönades av Karl Johan med mycket stora penningssummor. Det är belagt i de dokument som finns från den tiden. De övriga statsråden, som efter långvarig övertalning slutligen gav med sig, fick därefter årligen en mindre summa som "löneförstärkning".

Herr talman! Vi motionärer menar alltså att så många underligheter föregick detta märkliga beslut om kungliga extrapengar i evig tid, att det är synnerligen befogat att utreda rättsgrunden.

Från 1938 har Karl Johans skrupelfria förfarande vid flera tillfällen offentligt kritiserats. Ett mycket tungt vägande inlägg i den vetenskapliga debatten om rättsgrunderna i Guadeloupeaffären gjordes 1899 av historieprofessorn och högerriksdagsmannen Oskar Alin. Med stöd av de Alinska forskningsrönen försökte år 1908 socialdemokraten F. V. Thorsson i en motion, som i debatten också stöddes av Hjalmar Branting, att få till stånd en utredning av omständigheterna kring kungaräntans uppkomst.

Statsutskottet, som då stod under ordförandeskap av den ryktbare biskop Billing, låtsades inte begripa yrkandet utan konstaterade att eftersom 1815 års riksdag beslutat fastställa de årliga ränteutbetalningarna så var de lagligen berättigade. En ledamot av utskottet – liberalen Karl Starbäck – deltog inte i beslutet. Det tycker jag hedrar honom. Utskottet tog hem spelet i kammaren, men vid en av voteringarna där man voterade om ordalydelsen var utskottets seger så knapp som 99 mot 92.

Senare under 1900-talet har flera författare och historiker behandlat Guadelouperäntan i avhandlingar och översiktsverk. Genomgående har räntan i de här arbetena beskrivits som "omstridd", men lika genomgående har i uppslagsverken räntan beskrivits som en kunglig rättighet.

Historieprofessorn Torvald T:son Höjer påvisade 1943 i sitt monumentalverk om Karl Johan att Guadelouperäntan åstadkommits med moraliskt förkastliga metoder.

Under 1957 upprepade socialdemokraten August Spångberg de av F. V. Thorsson och Hjalmar Branting år 1908 ställda kraven på en utredning men

rönte samma nedslående resultat. I debatten 1957 fördes utskottets talan av sedermera högerledaren Gunnar Heckscher, som medgav att det rådde delade meningar om rättsgrunden för räntan men ansåg att anständigheten krävde att 1815 års beslut inte revs upp. Vidare framhöll Heckscher att "dynastin saknade juridiska möjligheter att hävda sina anspråk". Det är de sannaste ord som sagts av någon försvarare av de kungliga intressena.

Så sent som för två år sedan utkom boken *En furstlig svindel*, skriven av Sten Sjöberg. I boken beskrivs mycket grundligt och väldokumenterat hur det gick till när Bernadotternas eviga extraknäck beslutades av ständsriksdagen år 1815. Att innehållet står på säker grund bestyrks av att ingen fackkritik riktats mot boken sedan den kom ut, en bok som underbyggs av ett rikhaltigt källmaterial.

Sjöbergs slutsats blir – i likhet med de slutsatser som drogs av de av mig tidigare refererade historikerna Alin och Höjer – att Guadelouperäntan möjliggjordes endast tack vare de underligheter som föregick beslutet.

Herr talman! Jag har med det anförda velat rikta kammarens uppmärksamhet på det intrigerande och de tvivelaktiga metoder som föregick 1815 års riksdagsbeslut om Guadeloupe-medlen. Oklarheten om de rättsliga grunderna är stor, och därför anser vi att vår begäran om utredning av omständigheterna verkligen är befogad. De skäl som finansutskottet anför i sitt avstyrkande är inte övertygande, åtminstone inte på oss motionärer.

Med det anförda ber jag helt kort att få yrka bifall till motion nr 770 till 1979/80 års riksmöte om en utredning för att försöka åstadkomma ett avskaffande av Guadelouperäntan.

BO SIEGBAHN (m):

Herr talman! Axel Andersson har i motion 770 begärt att regeringen skall tillsätta en utredning som undersöker kungahusets lagliga rätt till den s. k. Guadelouperäntan. Det är inte första gången den här frågan behandlas av Sveriges riksdag. Det har skett 1840, 1908, 1957 och 1978. Vid samtliga tillfällen har riksdagen avvisat utredningskraven. Det kanske har sitt intresse att konstatera att *Hjalmar Branting* – i strid med vad Axel Andersson nyss sade – år 1908 var med om att avslå motionen. Vad som hände var att han inte var överens om den motivering som utskottet hade. Men han var alltså själv beredd att avslå motionen.

Vid 1840 års riksdag angreps Karl Johan av alla möjliga skäl av Crusenstolpe, Lindeberg och andra. Men trots att kritiken mot Karl Johan och hans väldedå var mycket stark var det ingen som ansåg att det fanns ett vettigt argument för att ta upp frågan om Guadeloupe-medlen.

Nu har Axel Andersson valt vissa delar av de utredningar som gjorts och fört fram tankar från dessa som ett stöd för sitt krav på en utredning. Det gällde framför allt de synpunkter han förde fram i slutet av sitt anförande och som inte finns med i motionen, synpunkter som gick ut på att utbetalningen av Guadeloupe-medlen skulle upphöra. Det är många utredningar som gjorts, och tar man del av dessa utredningar kan man konstatera att meningarna bland experterna – historikerna – har gått isär. Det är inte riktigt

att säga att alla har varit överens om att detta är felaktigt. Men det finns onekligen, som professor Höjer på sin tid påstod, en hel del dunkla punkter. Men det här har nu utretts så många gånger. I den Sjöbergiska boken kom egentligen inte fram några nya synpunkter, och det är väl inte så vanligt att riksdagen sätter i gång utredningar av den här typen. Det finns heller ingen anledning att göra det i det här fallet.

Det är alltså bakgrunden till att finansutskottet i detta betänkande, liksom i tidigare betänkanden, avstyrkt motionen. Sedan kan man konstatera att den enda tankegång som finns i motionen är frågan: Hur kan en skuld fortsätta att betalas utan att någonsin bli avskriven? Det är väl inte så konstigt? Varje skuld löper normalt med ränta tills den återbetalas. Sker ingen amortering fortsätter ränta att löpa. Det har faktiskt någon gång under åren diskuterats att skulden skulle återbetalas, men man kom till slutsatsen att det skulle ställa sig betydligt dyrare och mer oförmånligt för statsverket. Det kanske förtjänar att nämnas att den aktuella räntan, 300 000 kr., beräknas efter en räntefot av 4,5 %.

Sedan kanske jag också kan anmärka att om skulden kvarstått och följt penningvärdets utveckling hade avkastningen i dag legat på 2 milj. kr. om året. Om några år kanske realvärdet har sjunkit ytterligare en del – om inflationen får fortsätta.

Slutligen kan jag också säga att de här 300 000 kronorna endast motsvarar 3,7 % av det kungliga apanaget på 8,175 milj. kr. Jag vet inte om motionärerna möjligtvis har tänkt sig att man i stället skulle göra en uppräknings av det kungliga apanaget. Hela den här debatten har, som jag har sagt, förekommit tidigare här i riksdagen, och man har kommit till uppfattningen att det inte finns någon anledning att göra någon utredning, som inte skulle komma till ett väsentligt annat resultat än de skilda meningar som historikerna under årens lopp kommit fram till.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka avslag på motionen och bifall till utskottets hemställan.

AXEL ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Utskottets talesman lade inte särskilt mycket mer ved på finansutskottets lilla brasa. Den glödde knappast tydligare för mig.

Det är klart att herr Siegbahn som är moderat ställer upp för kungahuset. Det är O.K. Vi har olika uppfattningar om att ställa upp för en monarki i ett modernt land. Men låt det vara. Vad herr Siegbahn sade som var mer intressant var medgivandet att meningarna gått isär hos historiker, hos vetenskapsmän, när det gäller hur det gick till när detta beslut fattades. Bara detta att man medger att det råder delade meningar om hur det verkligen gick till borde rimligen leda till att man ginge med på en utredning av förhållandena – en parlamentarisk utredning.

Det är inte rätt när herr Siegbahn citerar mig och säger att jag skulle ha lagt till ett yrkande om att Guadeloupemedlen skall avskaffas. Jag begärde en utredning och sade: som jag hoppas kommer att leda till att Guadelouperäntan avskaffas.

Hittills har det utbetalats nära 50 milj. kr. på 165 år. Det är mycket pengar. 300 000 kr. i en hovstat på över 8 miljoner är inte särskilt mycket pengar. men tillåt mig att göra en liten fundering: Om kungahuset får 8 175 000 kr. i årliga statsmedel till hovstaten, då tycker jag att man borde kunna klara sig utan de här 300 000 kronorna – som dessutom borde vara en belastning för kungahuset, eftersom det råder tvivel om huruvida det gick rätt till när beslutet om medlen fattades en gång.

Herr talman, jag står fast vid yrkandet om bifall till motionen.

BO SIEGBAHN (m) replik:

Herr talman! Det var inte min ambition att hålla en längre historisk utläggning. Det kanske jag inte har kompetens för heller. Jag får väl hänvisa Axel Andersson – han har säkerligen läst den – till den långa utredning som gjordes till 1957 års riksdag. Där finns de här synpunkterna redovisade. Jag sade inte alls att det där fanns olika meningar som gav stöd för uppfattningen att Guadeloupemedlen vid det här laget inte skulle vara en rättslig obligation för den svenska staten.

En parlamentarisk utredning vore det sämsta man kunde tänka sig. Skall det vara en utredning skall den väl vara vetenskaplig. Parlamentariker skulle väl rösta endast efter vissa politiska synpunkter, under det att en vetenskaplig utredning skulle ta fram det faktiska underlaget.

Sedan frågar man sig: Vad är Axel Andersson egentligen ute efter? Han försökte hänföra mina synpunkter till att jag, som han påstod, var monarkist. Det har väl inte med saken att göra. Det ger mig anledning att tro att detta är ett sätt att visa sitt republikanska nit. Jag tycker att det kan visas på ett vettigare och ett mera värdigt sätt än genom att ta upp en sådan här historisk fråga som regering och riksdag på sin tid har beslutat om och som sedan har omprövats vid flera tillfällen.

Så småningom verkade det också som om Axel Andersson inte bara ville rikta kritik mot kungahuset utan även ville att bidragen skulle minskas. Storleken på de bidrag som går till olika huvudtitlar fastställs ju efter prövning, och man vet inte alls säkert hur en sådan prövning skulle utfalla. Jag finner fortfarande inget skäl att tillsätta en utredning rakt ut i luften så att säga, eftersom det redan har gjorts en del utredningar som visat att det finns saker som man inte kan klara ut. Allt vad man hittills har fått fram visar att det inte finns någon vetenskaplig grund för att det skulle föreligga någon orsak till en omprövning.

AXEL ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Först får jag be herr Siegbahn om ursäkt, om han tog illa vid sig när jag råkade kalla honom monarkist. Det ber jag att få ta tillbaka.

Det är en händelse som ser ut som en tanke att dåvarande utrikesministern greve Lars von Engeström i juli månad 1815 som gåva av Karl Johan fick 70 000 riksdaler och att hovkanslern Gustaf af Wetterstedt av samme man samtidigt fick 35 000 svenska riksdaler. Från februari 1816 fick konseljens övriga ledamöter årliga gratifikationer av Karl Johan personligen. Jag vill

inte stå här och påstå att det har ett direkt samband, men det är litet underligt att det så väl sammanfaller i tiden.

Så till sakfrågan. Vad det gäller är ju om England avsåg att ge ön Guadeloupe till Sverige eller till kungahuset. Före 1815 gjorde varken Karl Johan eller dåvarande kungen, Karl XIII, anspråk på ön. Ingen av dem hävdade att ön Guadeloupe var en personlig kunglig egendom.

Det gäller ganska litet pengar – det är sant. Herr Siegbahn frågade vad jag var ute efter. Jag tycker faktiskt att vi borde kunna utplåna den här skamfläcken, som finns kvar sedan en mörkare tid, innan det fanns någonting som kunde kallas demokrati. De här 300 000 kronorna borde kungahuset kunna avstå från utan att lida nöd, tycker jag. Det handlar dock om pengar. För en ledamot av finansutskottet tycker jag att det tvärtom borde vara roligt att det finns motioner med förslag om att bibringa statskassan pengar i stället för att dra ut pengar ur statskassan. Det är inte så mycket pengar, herr Siegbahn, det medges. Men 300 000 kr. är ändå 300 000 kr.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp ger samfällt sitt stöd åt Axel Anderssons yrkande.

Vi gör det därför att finansutskottets hela handläggning av frågan har varit felaktig.

Vi gör det därför att Guadeloupefrågan är en rättsskandal av stora proportioner. Den saknar motstycke i svensk rättshistoria. Den är i sanning, för att tala med Sten Sjöberg, en furstlig svindel. Och denna svindel är alls ingen dunkel eller oklar affär. Den är tvärtom helt kristallklar. Svindeln är dokumentariskt belagd för envar som har ögon att se med. Vidare är det som bekant inte så att denna svindel är enbart historisk, att den enbart tillhör det förflutna. Den har den verkan att det svenska furstehuset nu och allt framgent fortsätter att uppbära de ekonomiska fördelarna av den manöver som utfördes för mer än 160 år sedan.

Herr talman! Den rättsliga läget är fullständigt klart.

Den svenske tronföljaren Karl Johan gjorde gällande att Guadeloupe tillföll honom personligen, överlämnad av brittiska kronan. Detta faller redan på sin egen orimlighet. Brittiska kronan saknade all anledning att ge den svenske tronföljaren några som helst materiella bevis på erkänsla för hans insatser i kriget mot Napoleon. Det är tvärtom dokumentariskt belagt att den brittiska statsledningen var synnerligen missnöjd med Karl Johans agerande under kriget, och någon erkänsla var det sannerligen inte tal om. Det är dessutom dokumentariskt belagt att Guadeloupe överlämnades av den brittiska kronan till den svenska kronan. Karl Johans person kom över huvud inte in i sammanhanget.

Överenskommelsen där Guadeloupehistorien ingår är sluten mellan de båda ländernas majestäter, dvs. statsöverhuvuden. Den är inte sluten mellan två kungliga personer utan mellan två stater. Vore den sluten mellan två kungliga personer, skulle det ha betytt att det som överlämnades var den brittiske kungens privata egendom. Men det var naturligtvis inte fallet, och

något sådant har inte ens talesmän av herr Siegbahns kaliber gjort gällande, ej heller någon vetenskapsman.

Vad mera är: Det är dokumentariskt belagt att Karl Johan, när han påstod att ön överlämnats till honom personligen, var medveten om att han ljög. Det är dokumentariskt belagt att Karl Johan av privata medel betalade betydande summor till flera av sina ministrar för att få dem att godta och se mellan fingrarna med hans svindel. Utrikes statsministern fick en mindre förmögenhet, flera av statsråden erhöll som Axel Andersson har påpekat stora summor.

Allt detta slår sönder varje tanke på att Guadeloupefrågan kan utgöra en tolkningsfråga eller en diskussionsfråga över huvud taget. Om Karl Johan hade varit övertygad om att han haft rätt eller om i varje fall en sådan tolkning vore möjlig, så skulle han ju aldrig ha handlat som han gjorde. Endast på grund av att han från början visste att han svindlade hade han anledning att muta sina ministrar. Mutornas utbetalande, som i sig självt är ett brott, är alltså samtidigt beviset på det andra brottet, nämligen det olagliga tillägnandet av Guadeloupe och kungaättens åtnjutande av räntorna.

Vi har alltså här belagda ett flertal brott: En högt uppsatt person tillägnar sig kronans egendom. En högt uppsatt person mutar ett flertal ministrar för att få dem att medverka i ett brottsligt och grundlagsstridigt beslut. Den högt uppsatte personen är tronföljare och har icke det åtalsskydd som då rådde för kungen.

Finansutskottets betänkande i ärendet är därför oacceptabelt.

Det är moraliskt oacceptabelt, eftersom följderna av de begångna förbrytelserna ännu i dag får betalas av de svenska skattebetalarna. De skall fortsätta att betalas så länge det nuvarande kungahuset sitter på den svenska tronen. Finansutskottet medverkar alltså till en i grunden olaglig privatbeskattning.

Betänkandet är juridiskt oacceptabelt. Vad saken gäller är en ekonomisk förmån som tillkommit genom brottsliga handlingar. Finansutskottets ställningstaganden under årens lopp innebär både formellt och faktiskt att man godkänner dessa brott. Man förklarar materiellt sett helt enkelt att det inte är några brott och gör sig alltså skyldig till ett ställningstagande som enligt grundlagen strängt taget inte alls ankommer på finansutskottet.

Sedan måste jag säga att det är närmast genant att höra Bo Siegbahn som jurist komma med den typen av argument att det är så litet pengar det rör sig om, varför vi inte skall bry oss om det hela. Om jag gick in i Bo Siegbahns rum och stal hans plånbok, som det var 100 kr. i, skulle det brottet på något sätt bli mindre, därför att summan inte är alldeles överväldigande och inte utgör mer än någon promille av Bo Siegbahns lön? Jag har aldrig hört någon jurist i detta land anföra den typen av argument när det gällt att döma småtjuvar eller att döma i mål som rör småförseelser. Det finns naturligtvis ingen anledning på basis av lagens bokstav och anda att föra den typen av resonemang.

Jag tycker också att det är lika generande från juridisk synpunkt att höra argumentet att man skall acceptera den här typen av olagligheter och

övergrepp dels därför att ett olagligt beslut har upprepats flera gånger – som om detta skulle göra olagligheten laglig – dels därför att man från riksdagens sida vid vissa tillfällen i Sveriges historia inte har sagt någonting om detta, som om tystnad – bara den varar tillräckligt länge – plötsligt kan göra ett brott till någonting lagligt. Jag kan inte förstå den juridiska grunden för den typen av resonemang.

Nåväl, betänkandet är slutligen politiskt oacceptabelt, och detta har en bestämd bakgrund. Det har dess värre blivit vanligare att lag och rättvisa här i landet viker undan eller inte fungerar riktigt när det gäller högt uppsatta personer. Man uppmärksammar en liten löntagares reseavdrag på några hundra kronor men man har inga resurser att granska stora bolags transaktioner. Är man förälder har man enligt justitiebudsmannens uttalande inte rätt att sätta upp ett anslag om föräldramöte på anslagstavlan i det daghem där man har sina barn. Men är man en hög kommunaltjänsteman får man ta emot förmåner för tusentals kronors värde av privatföretag som har affärer med kommunen. Detta har t. o. m. blivit fastställt i hovrätten.

Herr talman! I en gammal folklig ramsa från 1790-talets England heter det:

En fattig sate går till byahagen, stjälar en gås
och sättes in av lagen bakom bom och lås.

Men den rike stormaren, som stjälar hela hagen,
han blir inte straffad alls av lagen.

Med sitt ställningstagande har finansutskottets ledamöter inte bara gett bevis på sin undersätlighet och på mjukhet i sina egna ryggar. De har tyvärr också stärkt intrycket att lag och rätt är olika för de små och de stora. Den delen av skadan, Bo Siegbahn, är faktiskt alltför stor för att kunna värderas i pengar.

BO SIEGBAHN (m):

Herr talman! Jörn Svensson gick så småningom över från det ämne som vi nu skall diskutera och gjorde ett allmänt angrepp på det svenska rättssamhället. Jag tänker inte ta upp den saken utan vill hålla mig till det enhälliga betänkande som finansutskottet har avgivit. Bakom står således även samtliga socialdemokrater.

När det krävs att det skall göras en utredning och samtidigt sägs att rättsläget är alldeles klart frågar jag mig vad den utredningen skall gå ut på. Jag kan bara säga att personer som är större historiska experter än i varje fall jag – kanske t. o. m. större än Jörn Svensson – har konstaterat i utredningen 1957, som återfinns som bilaga till dåvarande statsutskottets yttrande, att rättsläget ingalunda är klart. I varje fall gäller inte detta i någon negativ bemärkelse. Det finns olika tolkningar och analyser av de historiska händelsernas syfte och bakgrund. Jörn Svensson har bara plockat fram de fakta och synpunkter som passar in i hans resonemang. Jag skulle kunna anföra åtskilliga andra fakta och synpunkter med en helt annan innebörd, men det bryr jag mig inte om.

Jörn Svensson säger att jag som jurist blandar ihop stöldens storlek med

principen. Men det var inte så, utan mitt resonemang var att om det är en fråga om en del av de medel som kungahuset disponerar över och det gäller 3,7 % av det totala apanaget så är det en relativt liten fråga. Därför kunde man kanske använda sin dyrbara tid till något viktigare frågor än denna lilla fråga, som dessutom inte alls rättsligt sett är av den natur som Jörn Svensson ger sken av.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag tror att det hade varit till fördel för Bo Siegbahn att inte ge sig in i den här typen av diskussion – det klarar han liksom inte av. Hans argumentering är så genant för att komma från en jurist att man häpnar.

Han staplar ytterligare argument av samma karaktär. Nu säger han att eftersom utskottet varit enigt och även alla socialdemokrater röstat för detta så har plötsligt rättsfrågan antagit en annan dimension. Men vad har det förhållandet med saken att göra? Om en rättslig fråga är riktigt eller felaktigt beslutad i det förflutna – hur kan det påverkas juridiskt av att det bland dem som händelsevis vill skylla över det hela också finns en del socialdemokrater? Jag förstår inte alls – detta är ju inget juridiskt argument för fem öre.

Jag skulle vilja fråga Bo Siegbahn: Hur kan man i den här debatten som jurist komma med sådana argument som att riksdagen vid vissa tillfällen teg om detta? Riksdagen kan ju rimligtvis inte under all sin tid prata om sådana här frågor. Och att riksdagen vid vissa tillfällen, när den i och för sig hade intresse av att angripa Karl Johan, teg just om detta – vad visar det om det rättsligt riktiga i det som hänt? Det bevisar ju ingenting!

Bo Siegbahn måste förstå att han måste komma med andra typer av argument. Och inte kan man väl säga att ett olagligt tillägnande – eller hur det nu skall rubriceras – blir mindre olagligt därför att värdet av det som tillägnas bara är 3,7 % av någonting annat, som vederbörande person åtnjuter? Det är ett fullständigt irrelevant juridiskt argument.

Vad det handlar om är: Överlämnades ön av brittiska kronan till den svenska kronan eller till Karl Johan? Det är i sig ett fullständigt orimligt antagande att brittiska kronan skulle överlämna denna ö till Karl Johan – då skulle man inte ha uttryckt sig som man gjorde i det fördrag som det handlar om. Det är också klarlagt att Karl Johan för att dölja det inträffade betalade mycket stora summor – i ett par fall närmast förmögenheter på den tiden – till personer som hade ett avgörande inflytande på det beslut genom vilket Karl Johans tillägnande skulle godkännas.

Och så säger Bo Siegbahn att detta är oklart!

BO SIEGBAHN (m):

Herr talman! Jag skall inte skryta med mina juridiska kunskaper. Jag anförde inte heller utskottets enhällighet som ett juridiskt bevis. Jag ville bara påpeka det faktumet att det politiska läget var sådant att alla partier var ense om ståndpunkten.

Vad gäller Jörn Svenssons juridiska kunskaper är det ett mycket underligt sätt han resonerar på. Han utgår från att det har begåtts ett brott och att det

därför är upprörande att anföra argument av olika slag. Men det är om brottet som det råder tveksamhet. Och vi kan konstatera att tveksamheten gäller olika fakta.

Jörn Svensson får lov att läsa igenom litteraturen. I vissa ögonblick verkar det som om han inte hade studerat 1957 års ganska utförliga betänkande. Där framgår det tydligt och klart att rättsläget inte alls är klart. De flesta skäl talar för den tolkning som jag gett uttryck för. Andra skäl kan tyda på att förhållandena skulle vara som Jörn Svensson säger. Helt vid sidan av detta finns det ett regeringsbeslut från den här tiden, som i och för sig kan ha ganska bindande verkan.

Man kan inte utgå från att man har rätt när man begär en utredning, för då har ju utredningen inget syfte. Vad skall man med en utredning till om rättsläget skulle vara alldeles klart, som Jörn Svensson säger?

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det här tycker jag blir värre och värre för Bo Siegbahn. Om vi nu skulle inta hans ståndpunkt, nämligen att vi inte vet om det som har skett är brottsligt eller icke brottsligt, då borde ju det inte leda till slutsatsen att vi *inte* skulle forska vidare i det genom en utredning, utan det borde rimligtvis leda till att man just *skulle* forska vidare genom en utredning.

Men det är kanske så att själva det tvivelaktiga i affären är det som avskräcker Bo Siegbahn och finansutskottet från att gå vidare med frågan? Om det finns en *misstanke* om ett brott och om det råder *tveksamhet* i en fråga – vilket ju är Bo Siegbahns *senast* uttalade ståndpunkt – då borde ju just denna tveksamhet föranleda att man borrade djupare i det hela. Men Bo Siegbahn drar den från juridisk synpunkt häpnadsväckande slutsatsen, att *eftersom* man har skälig anledning att misstänka ett brott så skall man *inte* gå vidare i frågan, utan man skall i stället fortsätta att göra allt vad man kan för att *dölja* det. Det är en märklig rättviseståndpunkt, må jag säga!

BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! För att den här diskussionen inte skall bli alltför förvirrande skulle jag först vilja påpeka att riksdagens ställningstagande ju inte är något ställningstagande till själva rättsfrågan. Det är inte så att riksdagen i dag skall ta ställning till om Karl XIV Johan var en svindlare och om han faktiskt mutade statsrådet. Det *kan* förhålla sig så, men det kan också vara felaktigt. Det har i alla fall ingenting att göra med det ställningstagande som kammaren skall göra just nu, nämligen om man vill specialdestinera medel till historisk forskning.

Jag tycker att de som är intresserade av det här spörsmålet förslagsvis kan komma tillbaka när vi behandlar anslagen till den humanistiska forskningen. Det är ett angeläget ändamål, och jag hoppas att motionärerna hör av sig då.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Med anledning av att Björn Molin tillåter sig att förvandla det hela till ett skämt vill jag säga att jag icke anser att frågor där rättsövergrepp och brott mot grundlagen är ifrågasatta lämpar sig för den typen av skämt.

AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag är överväldigad av att så många av riksdagens bästa krafter ägnat den här motionen och det yrkande jag hade så lång tid. Det måste betyda att det kanske ligger någonting i motionen i alla fall.

Men det har varit väldigt långa och lärda utläggningar under den sista kvarten, så jag vill i all enkelhet, och nästan beskedlighet, återföra frågan till vad den egentligen gäller, nämligen ett krav på utredning av de rättsliga förhållandena när Guadelouperäntan kom till.

Herr Siegbahn har vid flera tillfällen t. o. m. tillrättaviserat Jörn Svensson för att denne skulle ha sagt att rättsgrunderna var helt klara. Herr Siegbahn menade att det inte alls var klart på den punkten. Det tycker vi också, och därför yrkar vi bifall till förslaget om att den här frågan utreds.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 770 av Axel Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Axel Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 19 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 770 av Axel Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Axel Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 262
Nej - 43
Avstår - 3

§ 10 På förslag av tredje vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 11 Tredje vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle kulturutskottets betänkande 24, konstitutionsutskottets betänkande 37 samt civilutskottets betänkanden 13 och 12 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Nr 101

Onsdagen den
12 mars 1980

§ 12 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

*Meddelande om
fråga*

den 12 mars

1979/80:373 av *Jörn Svensson* (vpk) till statsrådet Elisabet Holm om landstingens förvaltning av patienters privata medel:

Sedan länge förekommer att man – främst inom den psykiatriska vården – från sjukvårdsadministrationens sida tillgodogör sig räntor på privata medel tillhöriga patienter.

Med anledning därav ställer jag följande fråga till statsrådet:

Avser statsrådet att vidtaga någon åtgärd för att förhindra att landstingens administration tillgodogör sig ränta på patienters privata medel?

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 23.53.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert